

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas fakultāte

Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma

”Pirmsskolas izglītības skolotājs”

Ieva Medne

Tautasdziesmu izmantošana

5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstībā

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Asociētais profesors

Akadēmiskais amats

Dr. paed.

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Agrita Tauriņa

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2018

Anotācija

Kvalifikācijas darba tēma ir „Tautasdziesmu izmantošana 5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstībā.” Darba autore to izvēlējās, lai izpētītu, kā, izmantojot tautasdziesmas, veiksmīgāk attīstītu bērnu lasītprasmi. Darba vadītāja ir Agrita Tauriņa. Kā pētījuma mērķi darba autore izvirzīja, izpētīt 5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstības sekmēšanu, izmantojot tautasdziesmas. Savukārt pētījuma uzdevumi bija analizēt pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas pirmsskolas vecuma bērnu lasītprasmes attīstību, noteikt 5-6 gadus vecu bērnu

lasītprasmes attīstības vērtēšanas kritērijus, izveidot tautasdziesmu kopu; veikt pētījumu par tautasdziesmu iespējam lasītprasmes attīstības procesā 5-6 gadus veciem bērniem un apkopot pētījuma rezultātus un izdarīt secinājumus. Darba autore izvirzīja hipotēzi – mērķtiecīgi, sistemātiski un jēgpilni, izmantojot tautasdziesmas, iespējams sekmēt 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmi.

Pētījuma gaitā darba autore noskaidroja, ka ļoti svarīgi ir izstrādāt lasīšanas metodiku 5-6 gadus veciem bērniem, tajā iekļaujot folkloras materiālus. Tāpēc nepieciešami zinoši pedagogi. Pedagogam jābūt ļoti profesionālam, lai spētu katrā konkrētā gadījumā saskatīt un izmantot nepieciešamos mācību līdzekļus.

Atslēgas vārdi – lasītprasme, tautasdziesma, pirmsskolas izglītības iestāde, folklorā.

Abstract

The theme of the qualification work is „Using folk songs for the development of literacy skills of children aged 5-6 years”. The author chose to study how to improve the reading literacy of children through the use of folk songs. The supervisor is associate professor Agrita Tauriņa. As the author put forward the aim of the study, to study the development of reading literacy of children aged 5-6, using folk songs. The tasks of the study were to analyze pedagogy and psychology scientists' knowledge of the reading literacy of pre-school children, to determine the criteria for assessing the development of reading literacy for children aged 5-6 years, to set up a collection of folk songs; to carry out a study on the possibilities of folk songs in the development of reading skills for 5-6 year olds and to summarize the results of the research and draw conclusions. The author hypothesised – using purposeful, systematic and meaningful use of folk songs, it is possible to promote literacy of children aged 5-6 years.

During the research, the author of the work found out that it is very important to develop a reading methodology for children aged 5-6, including folklore materials. Therefore, knowledgeable educators are needed. The teacher must be very professional in order to be able to see and use the necessary teaching aids in each particular case.

Keywords – reading comprehension, folk song, pre-school educational institution, folklore.

Saturs

Ievads	5
1. 5-6 gadīgu bērnu raksturojums problēmas skatījumā	7
1.1. Tautasdziesmu izmantošanas iespējas pirmsskolas pedagoģiskajā procesā	7
1.2. Tautas dziesmas 5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstības sekmēšanai	18
2. Pētījums par lasītprasmes attīstību 5-6 gadus veciem bērniem, izmantojot tautasdziesmas	25
2.1. Pētījuma organizācija un metožu raksturojums	25
2.2. Tautasdziesmu kopas izveide un metodikas skaidrojums	29
2.3 Pētījuma norise un datu apkopojums	31
Secinājumi	38
Literatūras un citu avotu saraksts	40
Pielikums	43

Ievads

Lasītprasmes apguve ir viens no skolēnu izglītošanas un attīstīšanas svarīgākajiem priekšnoteikumiem. Jau pirmsskolas izglītības iestādē bērni apgūst lasīšanas pamatus, taču ļoti nozīmīgi bērnam iemācīt lasīt jēgpilni, nevis tikai kā tehnisku procesu. Lasīšana tiek raksturota kā sarežģīta sensoriskās domāšanas prasme zīmju uztveršanai un to veidojošo jēdzienu artikulācijai. Svarīgi lasīšanas aspekti ir prasme vai māka koordinēt acu kustības ar redzētā jēgas uztveršanu un prasme precīzi novērtēt, ko lasīt un cik pamatīgi to darīt atbilstoši lasīšanas nolūkam (Geiger, Millis, 2004, 14.). Pieaugušajiem ir ļoti nozīmīgi bērniem veidot tādu vidi, kas rosinātu bērnu lasīt un izzināt pasauli. Iepazīstot pirmos burtus, izlasot pirmās zilbes, bērnam sāk veidoties izpratne par to, kas ir lasīšana.

Jaunākie pētījumi izskaidro, cik ļoti svarīgi lasīt grāmatas jau pavisam maziem bērniem gan mājās, gan skolā. Jau pavisam mazi būdami, bērni sāk atdarināt lasīšanu – vispirms, paļaujoties vienīgi uz attēliem un atmiņu. Palielinoties pieredzei, viņi sāk koncentrēties uz informāciju, kura ietverta rakstu zīmēs.

Kā viens no lasītprasmes attīstīšanas līdzekļiem pirmsskolas vecuma bērniem ir tautasdziesma. Tautasdziesmās iespējams atrast daudz un dažādu vērtību, un kaut gan 5-6 gadu vecumā bērni vēl neuztver daudzus abstraktus jēdzienus, tomēr arī pirmsskolas vecuma bērniem tās ir ļoti vērtīgas, un tās noteikti būtu jāmāca. Agrāk liela daļa latviešu ģimeņu varēja tautasdziesmas dziedāt stundām un neaptrūkās, mūsdienās tādu cilvēku, sevišķi jaunās paaudzes vidū, ir krietnā mazākumā.

Mūsdienu steidzīgais un vienmēr aizņemtais vecāks ne vienmēr atrod laiku, lai iemācītu bērnam tautasdziesmu, iemācītu bērnam lasīt un izprast lasīto, tāpēc pedagogam ir vēl lielāka atbildība – attīstīt bērna lasītprasmi pirmsskolas izglītības iestādē, izvēloties atbilstošus metodiskos līdzekļus. Tāpēc darba autore izvēlējās savu kvalifikācijas darbu rakstīt par tematu **“Tautasdziesmu izmantošana 5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstībai”**.

Pētījuma objekts - tautasdziesmas lasītprasmes procesā pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets - 5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstība.

Pētījuma mērķis - izpētīt 5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstības sekmēšanu, izmantojot tautasdziesmas.

Pētījuma hipotēze - mērķtiecīgi, sistemātiski un jēgpilni, izmantojot tautasdziesmas, ir iespējams sekmēt 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmi.

Pētījuma uzdevumi-

1. Analizēt pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas pirmsskolas vecuma bērnu lasītprasmes attīstību;

2. Noteikt 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes attīstības vērtēšanas kritērijus;
3. Izveidot tautasdziesmu kopu;
4. Veikt pētījumu par tautasdziesmu iespējām lasītprasmes attīstības procesā

5-6 gadus veciem bērniem

5. Apkopot pētījuma rezultātus un izdarīt secinājumus

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskā: pedagoģiskās, psiholoģiskās literatūras analīze.
2. Empīriskā – novērojumi, datu apkopošana un analīze.

Pētījuma bāze: X pirmsskolas izglītības iestāde. Pētījumā piedalās 5-6 gadus veci bērni.

1. 5-6 gadīgu bērnu raksturojums problēmas skatījumā

1.1. Tautasdziesmu izmantošanas iespējas pirmsskolas pedagoģiskajā procesā

Tautasdziesmu izmantošana pedagoģiskā procesā ir saistīta ar kultūras mantojuma integrāciju izglītības sistēmā. Katrai tautai ir ilgstoši veidojušās kultūras un tradīciju mantojums, sekas iepriekšējo paaudžu sasniegumiem. Ir pozitīvi vērtējams, ka pedagoģiskos procesos tiek integrēti folkloras elementi, uz to norāda daudzi pētnieki.

Lai nodrošinātu pilnvērtīgu saziņu starp pieaugušo un bērnu, ir svarīgi izveidot labas un uzticamas attiecības, ļoti svarīgs ir emocionālais kontakts. To veicina bērniem izprotama un tuva folkloras – pasakas, dziesmas, joki, tautasdziesmas, skaitāmpanti, sakāmvārdi, mīklas, satīra, dziedājumi, mazas dziesmiņas, kas papildinātas ar rotaļu darbībām (Hansen, 2013).

Jēdziens folkloras (angliski: *folklore*) – tautas māksla, tautas radītie darbi. Folkloras īpatnības ir tā kolektīvisms un tautiskums, kā arī tas, ka tā ir jebkuras literatūras un mākslas avots kopumā, tai ir visaptveroša ietekme uz cilvēka attīstību (Campion-Vincent, 2017).

Autore uzskata, ka šodien daudzas lietas tiek izskatītas citādi, tiek atklātas un pārvērtētas no jauna. Tas attiecas uz ikvienas tautas pagātni (arī latviešu). Īpaša nozīme ir tautas kultūras izpratnei par dzīvībai svarīgu un efektīvu izglītības sistēmu, kultūras apguve, kam tālāk seko valodas apguve un runas attīstība. Mūzikas un dzejas folkloras ir daļa no tautas kultūras, tās „sistemātizējošais faktors” un „specifiskā valoda” (Milnes, 2015, 10). Latviešu tautas mūzikas pamatā ir latviešu mutvārdu folkloras, īpaši tautasdziesmas, kas ir melodiskas, skaitāmas un dziedāmas četrtrindes (Purinsh, 2016).

Skatoties no pedagoģiskā procesa viedokļa, jāuzsver, ka tautas kultūras tradīcijām ir liela nozīme. Lielas lomas nozīmīgums ir tieši no pedagoģiskā skatupunkta, kas ietverts tautas mutvārdu daiļradē, un kuru nepārtrauktību un reproducēšanu aicina nodrošināt audzināšanā. Folkloras, tautasdziesmas vairāk ir pētniecībā analizētas literatūras kontekstā, mazāk saistībā ar dažādiem pedagoģiskiem procesiem.

Piemēram, latviešu pētnieku viens no izpētes virzieniem ir bijis par bērnu runas attīstību ietekmējošiem faktoriem, secinot, ka bērni ir gan dzīves, gan valodas apguves pamats. Bērnu runu lielā mērā ietekmē valodu vide – vecāki un citi ģimenes locekļi, skolotāji, kā arī filmas, televīzijas un radio apraide, teātra izrādes, grāmatas. Tajā pašā laikā, pētot pasauli un raksturojot to, bērns pakāpeniski iegūst prasmi runāt sinonīmus, antonīmus, frāzes, salīdzinājumus, iemācīties saprast ārzemju izcelsmes vārdus, kas tiek lietoti katru dienu utt. Rezultāti liecina, ka bērni ir ļoti nozīmīgi bērnu runas attīstībā, un patiešām liela ir atbildība no pieaugušajiem (vecākiem un

skolotājiem), lai nodrošinātu, ka šis process attīstās kā bērnam derīgs, interesants un aizraujošs. Viens no priekšnosacījumiem latviešu valodas leksikas krājuma veiksmīgai apgūšanai ir pieaugušo runas paraugs, kultūrvēsturiskais mantojums, tai skaitā folkloras (Kuzina, 2016).

Folkloras nozīmīgā ietekme uz nākamām paaudzēm ir pētīta daudzās kultūrās. Tautas mūzikas un dzejojumu svarīgums ir oriģinalitāte – „nerakstīta tradīcija”, kur – kā norāda pētnieki, noteicošais faktors ir intonācija, kas rodas dzīvās intonācijas procesā un nav saistīts ar mūzikas apzīmējumu, grūti ir reproducējama ar notīm. Daudzus gadsimtus cilvēkiem sazinoties mutiski, mūzikas folkloras ir ne tikai mākslas darbs, t.i. „mākslas radīšanas akta galīgais rezultāts” bet arī galvenais līdzeklis, kas „pārraida” tradicionālo kultūras pieredzi sockultūras telpā (Pryor & Bowman, 2016).

Vissvarīgākais nosacījums bērnu piesaistīšanai tautas kultūrā ir muzikālās folkloras specifikas un iespēju realizācija, ko raksturo tādas īpašības kā tradīcija, oriģinalitāte, sinkrētisms, mainīgums, kolektīvisms, funkcionalitāte (Klara et al., 2015).

Folkrola kā salīdzinoši nesens pētniecisks objekts tomēr ir pietiekami analizēts, lai noteiktu tā sarežģīto dabu. Zinātnieki uzskata, ka tautasdziesmas ir jāpēta kompleksā pieejā – mijiedarbojoties arī ar literatūru, antropoloģiju un citām disciplīnām. Kompleksās pieejas būtībā zinātnieki redz dažādu zinātņu metožu starpdisciplināro integrāciju ar mērķi, lai noteiktu folkloras teksta iekšējās un ārējās attiecības, māksliniecisko līdzekļu daudzveidīgo analīzi, vārdu izmantošanu ar dzejiskiem paņēmieniem, ietekmi uz emocijām un psihi procesiem u.tml. (Kartomi & Blum, 2014).

Pieaugošā nepieciešamība zinātniskā kontekstā pēc kompleksās folkloras pētījumiem ir saistīta ar kvalitatīvām izmaiņām tautas kultūras fenomena izpratnē, visu tās formu, žanru un pieeju, kombināciju nozīmīgās vienotības, kultūras mehānismu vienotības, tās kategoriju, un tās valodas izpratnē (Cohen, 2015).

Skatot izpētes tematu pedagoģiskās disciplīnas kategorijās, jāuzsver, ka bērnu piesaistīšana tautas kultūrai kā nacionālās pedagoģijas viens no virzieniem, sāka aktīvi attīstīties 20. gadsimta 80.- 90.-tajos gados, kad audzināšanas jēdziena mainīšanās apstākļos aktīvi tika pievērsta uzmanība tautas pieredzei kā dzīves telpas pamatam, tā garīgam un morālam saturam (Pryor & Bowman, 2016).

Ārpus zinātniskām pieejām tautas svētkos intensīvi tika apgūta kultūras pieredze. Tika apgūtas tradicionālās sastāvdaļas: „savas” idejas, darbojošās personas, repertuārs, rituāli utt. Svarīga arī bija svētku realizācijas struktūra, kur zinātnieki izdala: uzsākšanu (vakara), darbības vietas noteikšana (apsveikumi, izbraucieni, gājieni u.tt.), izklaides brīvā dabā (dejas, spēles, teātra izrādes utt.), svētki un dziedāšana. Mūzikas komponenti akcentē spilgtumu, emocionalitāti, īpašu

metožu izmantošanu (dūdošanu, dziedāšanu, skandināšanu) (Street, 2014). Autore uzskata, ka tā ir ļoti būtiska bērniem pieredze – piedalīties tautas tradīciju svētkos un svinībās.

Nosacīti tautasdziesmas var iedalīt pieauguši un bērnu auditorijai domātās, kuras atšķir nianses un dziesmu saturs, vārdu krājums, salikums un citi faktori. Kopīgo un atšķirīgo autore apkopota tabulas veidā (skat. 1.tab.).

1.tabula. Tautasdziesmu īpatnības pieaugušo un bērnu auditorijai (Kļavinska, 2015)

Salīdzināšanas pozīcija	Kopīgais	Atšķirīgais (bērniem)
Konstrukcija	Pantmēri, pamatā četrindes	Divi vai biežāk viens pants, pieaugušo tautasdziesmas ir garākas
Vārdu izvēle	Dabas, tradīciju attēlojums, paražas, gadalaiki, dzīvnieki, augi	Bērnu tautasdziesmās ir vairāk deminatīvas konstrukcijas (mēnestiņš, sunīšam u.tml.)
Tematika	Ļoti dažāda tematika	Pamācoša par dzīves norisēm
Kopējā noskaņa/ ietekme	Dažāda, atkarībā no tēmas	Pamatā pozitīva, ar laimīgām beigām

Pirmsskolas vecuma bērnu audzināšanā svarīga loma ir bērnu folklorai, kuras vadošā nozīme ir poētiskas, mūzikas, izpildījuma un darba funkcijas vienotībai. Tās īpatnību nosaka tautas mākslinieciskā domāšana un mūsdienu pedagoģijas prasības. Piemēram, sakāmvārdos, dzejoļos, bērnu dziesmās, jokos, kas apvienoti improvizācijā, reprezentativitātē, ritmā un uzmanībā. Tā ir savdabīga spēļu skola ar mērķi nodrošināt bērnam atbilstošu veidu, kā apzināties apkārtējo pasauli. Bērnu folklorā – pirmkārt, ir dialoga kultūra, kas orientēta uz savstarpējo sadarbību, nepieciešamību klausīties un atbildēt. Pasakas patīk bērniem, jo tās piesaista ar savām dziļām domām. Bērnu folklorā deva intonāciju – poētiskai iztēles formas saziņai ar apkārtējo pasauli. Funkcionalitāte ir vissvarīgākais nosacījums, lai bērnus iepazīstinātu ar tautas kultūru, tai skaitā, ar tautasdziesmām (Mechling, 2015).

Tomēr atšķirībā no pētniekiem, praksē bieži vien tautasdziesmu pielietojums netiek novērtēts un izmantotas pilnībā tā iespējas. Autore secina, ka lielākā daļa bērnu ar tautas kultūru ir iepazīstināti ļoti virspusēji: *Kā dzīvojuši senlatvieši? Kā viņi strādājuši un atpūtušies? Kas viņus iepriecināja, kas apbēdināja? Kādas tradīcijas tie ievēroja? Kā pavadīja savu ikdienu? Par ko viņi sapņoja?* Šie ir jautājumi, uz kuriem daudziem pedagogiem atbildes ir neskaidras.

Autore uzskata, ka kultūras mantojuma integrēšana pedagoģijas procesā ir būtiska arī pilsoniska, patriotiska un humāna pieeja bērnu pieredzes un zināšanu attīstībai. Folklorā ir ietverts gadsimtiem iegūtā pieredze, gada cikla novērojumi un ļoti svarīgas atziņas, kuras saistās gan ar Latviju kā vietu, ar tās dabu un dzīvniekiem, gadalaikiem, cilvēku ieražām un vērtībām. Protams, pedagogam sākotnēji ir jāapgūst folkloras mantojums, lai to prasmīgi pielietotu.

Folklorai ir milzīga izzinoša un audzinoša nozīme personības veidošanā pirmskolas vecuma bērniem. Folklorā veicina iztēli, domāšanu, bagātina bērnu runu (piemēram, papildina ar jauniem vārdiem, dažādiem valodu dialektiem, senvārdiem (Dzintere, Freiberga & Augstkalne, 2009)), sniedz skaistus runas piemērus, kuru atdarināšana ļauj bērniem veiksmīgāk apgūt savu dzimto valodu. Mūsdienās visur novērojama valodas procesa vienkāršošana, tās skaistums un tēlainība izzūd, ko ietekmē tehnoloģiju plašais pielietojums. Vairums vecākiem un bērniem ir „mazs un primitīvs” vārdu klājums. Daudzu valstu pētnieki ir novērojuši, ka valoda cieš izmaiņas un vienkāršojas (Larsen-Freeman & Long, 2014). Arī latviešu valodas pētnieki norāda uz to, ka valoda devalvējas (Freiberga, 2006; Dzintere, Freiberga & Augstkalne, 2009).

Autore uzskata, ka viens no aktuālākajiem uzdevumiem ir latviešu valodas skaistuma parādīšana dziesmās, melodijās, spēlēs, pasakās, mīklās, sakāmvārdos un parunās, kas ir teikumos izteikta mutvārdu tautas māksla. Caur tautasdziesmām notiek bērnu interešu veidošanās bērnu folkloras materiālam, bagātinās bērnu vārdu krājums.

Folkloras pētnieki norāda, ka līdzās tautasdziesmām arī citas dziesmas, dzejoļi, skaitāmpanti, parunas, sakāmvārdi, mīklas – tas viss ir tautas bagātības, kultūrvēsturiskais mantojums. Tās iedarbojas ne tikai uz prātu, bet arī uz bērna jūtām: tautasdziesmu pamācības ir viegli uztveramas un iegaumējamas, kam ir milzīga nozīme bērna attīstībā un audzināšanā (Mieder, 2015).

Bērna pirmajos dzīves gados īpaši ir būtiska saskarsme un pozitīva komunikācija, lai bērns ar pieaugušo saprotas, uzticas, veidojas dialogs, kuram fons ir pozitīvas emocijas. Pieaugušais bērnudārzā (piemēram, audzinātāja) ar folkloras palīdzību nodibina emocionālo kontaktu ar bērnu. Šo attiecību kultūra ir saistoša kopš bērnības, kad bērns tikai sāk izpētīt pasauli. Tāpēc ikdienā liela uzmanība ir jāpievērš valodas zināšanām. Dziedājumi, ātrunas panti, un citas mazās folkloras formas, pasakas, tautasdziesmas – pirmie mākslas darbi, ko dzird bērns. Iepazīšanās ar tiem bagātina bērna jūtas un valodu, veido attieksmi pret apkārtējo pasauli, tiem ir būtiska lomu bērna vispusīgai attīstībai. Pareizas runas prasmju apgūšana ir nozīmīga turpmākai bērna saskarsmei sociālā vidē. Nelielas dzejas folkloras mācīšanās attīsta bērna domāšanu un trenē atmiņu. Pakāpeniski bērnos rodas interese par mutisko folkloru (Buchan, 2015).

Zinātnieki, vērojot bērnus folkloras svētku laikā, teātru izrāžu laikā, iepazīstoties ar dažādām mutiskām tautas dziesmu formām un mazām muzikālām folkloras formām, novēroja bērnu dzīvo interesi par šiem procesiem un izzinošo aktivitāti. Bērnos rodas „dvēseles” sajūta, interese par paražām un tautas kultūru, veidojas morālas vērtības: priekšstats par labestību, skaistumu, taisnību un uzticību, kam joprojām mūsdienās ir liela nozīme. Būtiski ir arī tas, ka bērns apjauš savu piederību noteiktai etniskai grupai, rod kopības izjūtu ar vecākiem, vecvecākiem un citiem radniekiem (Wolf, 2014).

Savukārt latviešu sakāmvārdi, fabulas, teicieni, ātrunas panti, joki, dziesmas, smieklīgi un stāsti ne tikai parāda dzimtā vārda skaņas skaistumu, koordinē kustību un valodu, bet arī paplašina, bagātina, aktivizē bērna vārda krājumu. Pilsētās dzīvojošie bērni ne vienmēr ir informēti, piemēram, par tādiem jēdzieniem kā lauku sēta, sējas laiks vai medus – lai gan agrāk medum latviešu tautas uzturā ir bijusi nozīmīga vieta. Medus un tā čaklā vācēja bite ir daudzināti tautasdziesmās, pasakās u.c., 1803. gadā izdota pirmā grāmata par biškopību latviešu valodā (Prozā, 2017).

No pedagoģiskā un logopēdiskā (bērna runas attīstības) viedokļa pirmskolas vecums ir svarīgs bērna runas attīstības periods. Pirmskolas vecumā bērns apgūst dzimtajā valodas prasmes. Pirmskolas mācību iestādē šai valodas apguvei ir prioritāte. Valoda ir ne tikai saziņas līdzeklis, bet arī domāšanas veids, radošums, atmiņa, informācija u.c. Saskanīgas monoloģiskas runas apgūšana ir visaugstākais pirmskolas vecuma bērnu vārdiskās izglītības sasniegums. Tas absorbē valodas skaņas, vārdu krājumu, gramatiskās runas struktūras apguvi, kas notiek ciešā saistībā ar visu runas aspekta attīstību: leksisko, gramatisko, fonētisko. Bērni mācās savu dzimto valodu aktīvi runājot, izmantojot runas uztveri un runāšanu. Tāpēc ir ļoti svarīgi radīt apstākļus labi saistītai bērnu runas aktivitātei, saziņai, lai izteiktu savas domas (Painter, 2015).

Autore secina, ka mūsdienu pasaulē arvien biežāk dzīvo komunikāciju nomaina dators un televizors, un šī tendence arvien pieaug. Tam visam ir sekas, jo nepārtraukti palielinās to bērnu skaits, kuriem nav attīstīta saskaņota runa. Tādēļ arī runas attīstība mūsdienu sabiedrībā kļūst par aktuālu problēmu. Nekas tā nebagātina bērna runu kā dzīvais „dialogs”, tai skaitā, folklorā.

Autore studēja valodas izmantošanu rotaļu dzejā un tās nozīmību dažādos aspektos, ko atklājusi Elita Stikute rakstā „*Valodas rotaļa — pasaules iepazīšanas rosinātāja jaunākajā dzejā bērniem*”. Pētniece norāda, cik valodas rotaļai dzejā ir daudzveidīgas iespējas: var izmantot dažāda apjoma teksta un valodas vienības — pantus, rindas, frāzes, vārdus, zilbes, skaņas, arī iespaidus, ko tie rada – skaniskumu, ritmu, tēlus, tēlainību, pantu formas (skaitāmpantus, “mēles mežģus”, dzejoļus-mīklas, dzejoļus-rēbusus, limerikus, akrostihus, anagrammas u.c.) (Stikute, 2015).

Līdz ar to ir secināms, ka folklorai ir ļoti liela nozīme pirmskolas vecuma bērnu audzināšanā un attīstībā. Folklorā ir efektīvs domāšanas, morāles, patriotisma, estētiskās pašapziņas izglītošanas līdzeklis. To pedagoģiskā procesā var izmantot daudzveidīgā veidā, sasniedzot paredzētos pedagoģiskos mērķus un uzdevumus (piemēram, tematiskās nedēļas ietvaros, adaptācijai, bērnu sociālām prasmēm u.tml.).

Pirmskolas izglītības iestādēs pētījumi atklāj, ka novērojama ir tipiska aina: kad pirmskolnieki tika iepazīstināti ar folkloras žanriem, pirmajā vietā tika izdalīts satura aspekts, nevis žanra un valodas īpatnības. Pedagogi reti savās nodarbībās izmanto šīs formas bērnu runas attīstībā. Folkloras lietošana bieži aprobežojas ar sakāmvārdu, mīklu un pasaku klausīšanos visai

ierobežotā spektrā (Mingazova & Sulteev, 2014; Ulicsni, Svanberg & Molnár, 2016; Widdowson, 2016).

Šie ir iemesli, ka veidojas pretruna starp folkloras formu potenciālajām iespējām pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstībā, un nepietiekamu pedagogu nodrošināšanu ar bērna runas veidošanas metodēm, izmantojot folkloru. Pretruna norāda uz pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstības problēmu, to nemainot ar folkloras palīdzību, neizmantojot tās potenciālu. Folkloras radošā daba ir milzīga: ikvienam, pat bērnam 4-5 gadu vecumā tas rada radošu impulsu attīstībai, vārdu apgūšanai, jaunā izzināšanai (Doncheva, 2016).

Piemēram, izmantojot runā sakāmvārdus un izteicienus, bērni mācās skaidri, lakoniski, izteiksmīgi izteikt savas domas un jūtas, turklāt ar intonācijas palīdzību savu runu padarīt spilgtāku. Mīklu minēšana un izdomāšana ietekmē runas attīstības daudzpusību. Tas veicina runas tēlainību. Izmantojot ritmiskus izteicienus, tautasdziesmu pantus, stāstus par pilnīgi neiespējamu dzīvi, spēļu bērnu folkloru – ar ķircināšanu bērnus var sasmīdināt, uzjautrināt, veidot pozitīvas emocijas stresa vai noguruma iespaidā (Darian-Smith & Nichols, 2017).

Ar mazo dzejoļu (piemēram, vienas tautasdziesmas) palīdzību ir iespējams attīstīt bērna fonēmātisko dzirdi, jo tiek izmantotas skaņu kombinācijas, kuras tiek atkārtotas vairākas reizes dažādos tempos, ar atšķirīgām intonācijām (Street, 2014).

Folkloras vērtība slēpjas arī tajā aspektā, ka pieaugušais ar bērnu viegli iegūst emocionālo kontaktu. Vairāki pētnieki uzskata, ka dziesmas, pasakas, skaitāmpantiņi, tautasdziesmas ir neaizstājams līdzeklis izzinošai aktivitātei, patstāvībai, spilgtai individualitātei. Patiešām, mīļš joks, pantiņš ir prieks ne tikai bērnam, bet arī pieaugušajam, kurš izmanto tautas poētisko, radošo valodu, lai izteiktu savas rūpes un maigumu, ticību bērnam, iedrošinājumu (Ulicsni, Svanberg & Molnár, 2016).

Pētījumos zinātnieki secina, ka tas, ka pieaugušie izsaka īsas ritmiskas frāzes, kurās bērns atpazīst skaņas, kas atkārtojas, izsauc viņā tieksmi pašam sacerēt mākslas drabu. Balss intonācija vienā gadījumā nomierina viņu, bet citos – uzmundrina. Piemēram, šūpuļdziesmas bērnu iemidzina, bet dziesmas ar ritmisku skanēšanu, kurās ir rotaļu elementi, izsauc nepieciešamību nodibināt emocionālo kontaktu ar pieaugušo (Feinberg, 2014).

Secināms, ka, pielietotas pedagoģiskā procesā un ģimenē, mājas vidē tautasdziesmas bieži ir pirmie mākslas darbi, ko dzird bērns. Iepazīšanās ar tiem bagātina viņa jūtas un valodu, formē attieksmi pret apkārtējo pasauli, spēlē nenovērtējamu lomu bērna attīstībā. Tautasdziesmu skanīgums, ritmiskums, melodija, pievilcība piesaista bērnus, izsauc vēlmi atkārtot, atcerēties, kas savukārt, veicina sarunvalodas attīstību.

Pirmskolā jaunākiem bērniem (3-4 gadi) bieži ir problēmas adaptēties (Jankovska & Prudņikova, 2015). Tāpēc, piemēram, īpaša nozīme folklorai būtu bērna pirmajās dienās,

apmeklējot pirmskolas izglītības iestādi. Kamēr bērns pierod pie jauniem apstākļiem, viņš skumst pēc mājām, pēc mammas, vēl nevar sarunāties ar citiem bērniem un pieaugušajiem. Labi izvēlēta izteismīga tautas dziesma, bieži palīdz nodibināt kontaktu ar bērnu, izsaukt viņā pozitīvas emocijas, simpātijas pret mazpazīstamiem cilvēkiem – audzinātājiem. Daudzi tautas daiļdarbi ļauj ievietot jebkuru bērna vārdu, neizmainot saturu. Autore savā pētījumā bērnu adaptācijas periodā piemeklēja piemērus no Dainu Skapja, dažādas tautas dziesma, piemēram:

*Purīnīs, vīstiņa,
Ej jele gulēt,
Gailītis spārniņus
Vien pledināja.
(Dainu skapis, 24889-2)*

*Gailīti, gailīti,
Ved vīstiņu gulēt,
Vīstiņa spārniņus
Nolaiduse. (Dainu skapis, 24889-0)*

Veiksmīgi var arī piemeklēt tautasdziesmas ēdienreižu laikā. Pat tie bērni, kuri parasti atsakās no ēdiena, sāk ēst, jo izjūt pozitīvu noskaņu, jautrību, interesi par ēdienu, dzirdot pazīstamus vārdus interesantā izpildījumā.

*Brokastiņas launagā,
Launadziņu vakarā,-
Būt' māmiņa tā devuse,
Nebūt' liela izauguse. (Dainu skapis, 4406-0)*

*Jūs, ļautiņi, nezinat,
Kāda man dzīvošana:
Rītā rutki, vakarā,
Launagā rudzu putra. (Dainu skapis, 4415-0)*

Tautasdziesmās bieži tiek norādīts, ka ir ļoti veselīgi ēst, kā arī ir uzskaitīti veselīgie produkti, paskaidrot, kāda ir dienas ritmam atbilstoša ēdienu izvēle.

*Launadziņa vajadzēja,
Ka būt' laba devejiņa;*

*Jau saulīte ielīgoja
Launadziņa laiciņā. (Dainu skapis, 4417-0)*

*Putra, kājas apāvusi,
Pie bērniem sērstu iet;
Pagaid', putra, pagaid', putra,
Bērni tevi apēdīs. (Dainu skapis, 2951-0)*

Gan mājās, gan arī viesos un, protams, pirmskolā gērbjoties, to var nostiprināt un izskaidrot, izmantojot tautasdziesmas. Īpaši tas būtu aktuāli lietainā laikā vai ziemā, jo parasti bērniem nepatīk vilk vairākas drēbju kārtas. Tautasdziesmās parādās līdzība bieži vien ar dzīvnieku pasauli, tiek izmantotas sadzīviskas ainas.

*Paldies vilkam,
Kas kazu norēja:
Tēvam, dēlam
Zābaki kājā,
Mātei, meitai
Kurpītes kājā. (Dainu skapis, 20588-0)*

Pedagogi rekomendācijās norāda, ka tautasdziesmas bieži izmanto, lai bērnos veidotu pašapkalpošanās un higiēnas iemaņas. Grūtās darbības var papildināt ar dziedāšanu. Piemēram, mācot mazgāt rokas, parādīt, kā uzlocīt piedurknes, saziņēt rokas, nomazgāt ziepes, noslaucīt rokas dvieļi, aicināt bērnus atkārtot darbības. Lai izsauktu bērnos priecīgu noskaņojumu, procesu var papildināt ar vārdiem: „Tīrs ūdentiņš, mazgā Jānim sejiņu, Anniņai – plaukstiņas, bet pirkstiņus – Kārlītim” vai šādā veidā: „Ūdentiņ, ūdentiņ nomazgā Andrītim sejiņu”. Tas viss palīdz maziem bērniem atcerēties procedūras kārtību un nodrošina jaučību (Markus, 2003; Kuzina, 2015).

Tautasdziesmas dziedot, klausoties melodiju, tautas valodas radītos tēlus, bērns ne tikai apgūst runu, bet arī ievēro vārda skaistumu un oriģinalitāti. Tautas dziesmu vienkāršība un melodiskums palīdz bērniem tās iegaumēt (Priēde & Vigule, 2014). Viņi sāk tautasdziesmas skandināt savās spēlēs, kad baro savas lelles, vai liek tās gulēt. Liela nozīme tautasdziesmām ir, lai bērnos audzinātu draudzīgumu, labvēlību, līdzjūtību. Ja grupā kāds no bērniem raud, tad citi cenšas viņu nomierināt, sakot, piemēram: „Neraudi, neraudi, nopirkšu tev kliņģeri”.

Autore secina, ka bērna agrīnā vecuma vispusīgai attīstībai liela nozīme ir spēlēm, kurās tiek izmantoti folkloras elementi, piemēram, lāča dancināšana – Ziemassvētkos, dziesmas par saulīti u.c. Papildus izklaidējošam faktoram darbojas arī izzinošais.

*Iebrauca Saulite
Ābeļu dārzā
Deviņi ratiņi,
Simts kumeliņu.
Neguli, Saulite,
Ābeļu dārzā,
Tur tevi ziediņi
Apbirdinās. (Dainu skapis, 33778-0)*

Īpaši pēc pieredzes var uzsvērt, ka bērnos interesi izraisa tautasdziesmas, kurās tiek atdarinātas dzīvnieku balsis un konkrēti aprakstīta to darbība. Bērnos veidojas pozitīva, humāna attieksme pret visu dzīvo radību.

*Ķikariga tu, gailiti,
Kam tik agri padziedaji?
Tevis dēļ mun agri cēla
Grūt' dzirnavas ritināt. (Dainu skapis, 6745-0)*

*Vidžu, vidžu, vālodzite
Kārklā šūpli pakārusi;
Citi putni slinki bija,
Savus bērnus brēcinaja. (Dainu skapis, 2121-1)*

*Šūpoju, līgoju baloža bērniņu;
Es pats balodis zariņa galā. (Dainu skapis, 2083-0)*

Bērni izjūt patstāvīgu darbības situāciju, kad tautasdziesmas tiek skandinātas rotaļājoties. Spēlējoties ar lellēm, viņi parasti atceras šūpuļdziesmas (sākot no aptuveni 4-5 gadu vecuma). Spēlējot lomu spēles, piemēram, frizierus, var izmantot šādu tautasdziesmu:

*Kam ta meitiņa
Dzelteni mati?
Ta tēva meitiņa,
Brāliša māsiņa. (Dainu skapis, 2149-1)*

Dziedot tautasdziesmu, bērni parasti rāda darbības. Bērni kopē darbības, intonāciju viens no otra. Viņu darbības mainīgums ir saistīts ar individuālo uztveri, emocionalitātes īpatnībām. Tautasdziesmas pedagoģiskā procesā var arī modificēt, pielāgot konkrētai situācijai, piemēram:

*Kaķīt's mans, kaķīt's mans, melns ar baltām ķepiņām.
Kaķīt's mans, kaķīt's mans, melns ar baltām ķepiņām.
Saka ņau, saka ņau, šodien man vēl peļu nav.
Saka ņau, saka ņau, šodien man vēl peļu nav.
Zaķīt's mans, zaķītš mans, mazs ar garām austiņām.
Zaķīt's mans, zaķītš mans, mazs ar garām austiņām.
Burkāniņš, kāpostiņš garausiša gardumiņš,
Burkāniņš, kāpostiņš garausiša gardumiņš,
Lācīt's mans, lācīt's mans pekainām'i kājiņām
Lācīt's mans, lācīt's mans pekainām'i kājiņām
Dejo dipu, deju dapu, deju dipu dapu dap,
Deju dipu, deju dapu, deju dipu dapu dap. (Dziesmas, 16513)*

Latviešu folkloras izmantošanai ir vairākas ieteicamās vadlīnijas, literatūra. Piemēram, Vilmas Grebles sastādītais krājums „Latviešu bērnu folklorā”, kurā ir teikts, ka, piemēram, lai bērni varētu žestikulēt, parādīt mīmiku, dažādu personāžu pozu, izjust savu attieksmi pret to, jāizmanto „dzīvās bildes”. Pirmskolēniem jautra spēle ir „Putni lido”, kas maziem bērniem palīdzēs iepazīt lidojošas un nelidojošas dzīvās radības. Spēles dalībnieki nosēžas rindīnā un saliek rokas klēpī. Spēles vadītājs ātri nosauc dažādu dzīvnieku vārdus, sakot arvien klāt „lido”, piemēram, „bezdelīga lido”, „ērglis lido”. Ja nosauktais dzīvnieks lido, tad ikvienam spēles dalībniekam rokas jāpaceļ un jāplivina. Ja pasaka tāda dzīvnieka vārdu, kas nelido, piemēram, „govs lido”, „briedis lido”, tad rokas nepaceļ. Ja kāds to dara, tam jādod ķīla vai jāizpilda kāds uzdevums (Latviešu bērnu folklorā, 1973).

Maziem bērniem – meitenēm ne vienmēr patīk ķemmēt matus, kas ir reizēm sapīgs process, jo mati ir saķērušies, kā arī bērnam matu ķemmēšana, šķiet ilgs process. To var dažādod, izmantojot tautasdziesmas.

*Skandinot tautas dziesmu par bizi:
Bāliņos dzīvodama,
Kuplus matus audzināju:
Viena pati matu bize
Deviņiem žuburiem. (Dainu skapis, 5500-0)*

Kāds no bērniem var parādīt, kā māmiņa uzmanīgi, maigi ķemmē matus. Bērna atmiņā spilgti atgāz mātes tēls. Kopējot to savās darbībās, bērni pauž ikdienas sajūtas. Turpmākos atkārtojumos šīm darbībām jau tiek pievienots teksts no tautasdziesmām. Ir ļoti būtiski, ka bērni izjūt savas darbības patstāvīgumu.

No pedagoģiskā viedokļa jāuzsver, ka, lai tautas dziesma iekļautos bērna dzīvē, ir jāpalīdz bērnam saprast to saturu. Nodarbībās, lasot tautasdziesmas, ir jāpārdomā, kādā formā to darīt, lai pēc iespējas tā iedarbotos uz bērna jūtām, izsauktu emocionālu attieksmi pret personāžiem. Piemēram, ja ir tautas dziesma par kaķīti, var izgatavot kaķa cepuri vai izgriezt no kartona kaķa siluetu.

Ja bērnu rotaļās izmanto viņu iemīļotās tautas dziesmas, tās bagātina bērna vārdu krājumu, padara to valodu izteiksmīgāku. Piemēram, nodarbībās bērni konstruē mājas. Kad mājas bija gatavas katrs vienu izvēlas un rotaļājoties atbild uz jautājumiem: *Kas piekļāvēja pie tavas mājiņas? Kā viņš prasījās mājiņā dzīvot? Ko viņš tur darīja?*

Personāžu sarunas, kurus bērni labi pazīst, bērni patstāvīgi pārnes uz darbībām ar citām rotaļlietām – lēllēm, pīlītēm u.t.t. Ar intonācijas palīdzību bērni cenšas nodot personāžu raksturu. Saskaņā ar saviem iespaidiem, bērni izdomā rotaļlietām noteiktas kustības, piemēram, lēlle vāra ēst, pīlīte uzkopj māju utt. (Погодина, 2013).

Didaktiskās spēles, piemēram, atpazīsti tautasdziesmu pēc attēliem, palīdz bērnos nostiprināt intonācijas izteiksmīgumu, māku nodot dažādu personāžu darbības.

Var tikt izmantotas arī vārdiskās spēles pēc tautasdziesmu motīviem, piemēram, par gailīti. Gailīša lomu var spēlēt pats aktīvākais bērns. Lasot tautasdziesmu, bērnam tiek piedāvāts saturu parādīt darbībā. Gala rezultātā tautasdziesma pārvēršas par spēli, kas ļoti aizrauj mazos bērnus. Spēles gaitā bērni izrāda savas jūtas, emocijas. Šādās spēlēs iesaistās arī mazaktīvie bērni. Sākumā viņi vienkārši seko spēlē komandu instrukcijām, taču katru reizi, kad viņi jūtas arvien vairāk un vairāk pārliecināti par savām spējām, viņi parāda savu aktivitāti.

Autore uzskata, ka audzinātājiem pirm skolā īpaša uzmanība jāpievērš emocionālam tautasdziesmu lasījumam. Bērnam ir jājūt pieaugušā attieksme pret aprakstītās situācijas. Autore arī secina, ka mērķtiecīga un sistēmiska tautas dziesmu pielietošana darbā ar pirm skolas vecuma bērniem, palīdz viņiem apgūt patstāvīgas runas prasmes.

Secināms, ka tautasdziesmu pielietojums pedagoģiskā procesā ir ļoti plašs. To var kombinēt ar citām metodēm, tautasdziesmas var papildināt gan spēles, gan rotaļnodarbību, pasaules izzināšanu, saskarsmi ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Tautasdziesmas var izmantot arī tādās sarežģītās situācijās kā adaptācija pirm skolā, bērnu konfliktu risināšana, nedrošība ārpus mājām un bez vecākiem. Protams, tautasdziesmu saturam ir jāatbilst izmantošanas mērķim, jāskatās, kāda ir bērnu reakcija uz konkrētām tautasdziesmām.

1.2. Tautas dziesmas 5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstības sekmēšanai

Autores izvēlētā temata pilnīgākai izpratnei ir būtiski ne tikai raksturot tautasdziesmu izmantošanas iespējas pedagoģiskā procesā, bet arī iespējas tās izmantot konkrētās rotaļnodarbībās – piemēram, 5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstībai. Autore aprakstā mēģināja gan akcentēt tautasdziesmu kā kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību, gan saskatīt tekstuālās un pedagoģiskās iespējas attīstīt ar to palīdzību lasītprasmi pirmskolas vecuma bērniem.

Teorētiski no folkloras un mitoloģijas disciplīnas tiek skarti šādi jautājumi, kurus iztira pētnieki: literatūras un folkloras darbi pirmskolas vecuma bērnu uztveres specifiskā; mīts – folklorā – literatūrā; arhetips; mitoloģisko arhetipu pārveide folklorā un literatūrā; mīti kā mācību līdzeklis literāras izglītībai un attīstībai pirmskolā: teksta izvēle un mācību metožu pielietošana. Atsevišķu folkloras un literāro tekstu piemēri ilustrē tādas problēmas kā daiļliteratūras saturs un forma, tēlaina izpausme kā satura izpausmes forma, konvencionalitāte un saistība ar dzīvi, mākslas darba sistēmiskā struktūra un tās analīze pirmskolā.

Mazie folkloras žanru darbi tiek uzskatīti par universālu izglītības materiālu sākotnējai literārai izglītībai un attīstībai, mākslas formas un satura vienotībai. Zinātnieki uzskata, ka liela nozīme ir teksta ritma izjūtai. Lai noskaidrotu mākslas darba valodu, literatūras izglītības sistēmā, ir lietderīgi izmantot pasakainos folkloras žanrus un prozu jeb episkus. Tādējādi praktiskie vingrinājumi paredz, ka bērnos jāveido spēja izprast tautas prozu un liriskos darbus (Mieder, 2015).

*Viena māsa Cēsīs dzied,
Otra dzied Valmierā,
Abām balsis atskaneja
Pār tām Prūšu robežām (Dainu skapis 2-1)*

Autore uzskata, ka pirmsskolniekam rodas pieredze domāt par folkloras teksta saturu, kuru viņš iepazīst, lasot bērnu nodarza rotaļnodarbībās vai brīvajā laikā, teksta saturu pamazām iemācās apspriest ar pārējiem bērniem, kā arī audzinātājas ir tās, kas veicina bērnos folkloras tekstu lasīšanu.

*Dziedot vien izdziedāju
Savu darba nedēliņu:
Izdziedāju maizes klaipu,
Savu sviesta bunduliņu. (Dainu skapis 615-0)*

vai

*Rindām aug ozoliņi
Gaŗ tēviņa rijas taku;
Zīle dzied galiņē,
Lagzdigala pazarôs. (Dainu skapis 657-0)*

Autore, analizējot „Praktikumu pirmsskolas sadarbības pedagogijā”, secina, ka ir dažādas specifiskas pieejas mācību procesā dzimtajā valodā un literārajos lasījumos 5-6 gadus veciem bērniem, pamatojoties uz mācību materiāliem pirmsskolai, kā arī norādīta mācīšanas pasniegšanas tehnoloģija (Černova, 2003).

Īpaša uzmanība jāpievērš literāro un folkloras tekstu loģikai un pēctecībai, terminiem, jautājumiem par izlasīto vai noklausīto tekstu, folkloras teksta veicamiem uzdevumiem, ilustrācijām. Detalizētāki jāanalizē izlasītais mutiski, lai attīstītu valodas lietošanas prasmi (Mehri, 2017). Darba gaitā tiek apkopotas mākslinieciskā materiāla – folkloras un literatūras lasījumi.

*Veci vīri mežā brauce
Bluķus vēle ragavās;
Čīkst ragavas, zirgi zviedz,
Laide paši gaviļēt. (Dainu skapis 709-2)*

Autore, apkopojot šāda veida rekomendācijas, secina, ka bērni iegūst zināšanas, prasmes un iemaņas veiksmīgai lasītprasmes attīstībai, viņi sāk paši radoši izpausties, tiek izstrādātas sākotnējās pašizglītības un svarīgās aktivitātes literāro lasījumu mācīšanās metožu jomā.

Nevar ignorēt faktu, ka tautas mākslas darbi atrodami ne tikai literārajās grāmatās, bet arī ābecēs un mācību metodiskajos komplektos latviešu valodā. Tie ir mazie folkloras žanri: sakāmvārdi, izteicieni, mēles mežģi, pasakas (Solovieva, 2017).

Īpaši bagāti ar folkloras materiāliem ir mūsdienu lasītprasmes mācīšanās materiāli, kuros tiek izmantoti mutiski-poētiskie teksti, lai attīstītu bērnu saskaņotu runu, artikulārā aparāta pilnveidi, vārdu izcelšanu fonētiskai un grafiskai analīzei. Folkloras izmantošanai rotaļnodarbībās, lai bērni apgūtu lasīšanas prasmes, ir sava specifika: mutiski-poētiskie teksti darbojas didaktiski, nevis kā literāri un mākslinieciski materiāli, kā tas notiek literāro lasījumu stundās sākumskolā. Praktisku uzdevumu veikšanai audzinātājas izvēlas folkloras tekstu atsevišķām valodas rotaļnodarbībām un lasītprasmei, viņu izvēle ir rūpīgi pamatota, ņemot vērā piedāvāto mācību materiālu izmantošanas efektivitāti, lai veicinātu rotaļnodarbības mērķu sasniegšanu (Liang & Galda, 2015).

Ej, Mārtiņ, nu uz Rīgu,

*Nu mēs tevi pavadam;
Nāc atkal citu gadu,
Tad mēs tevi gaidīsim. (Dainu skapis 33244-0)
vai
Audziet man gari, lini,
Mirkstiet balti ezerā,
Es māsiņas vizināju
Meteniša vakarā. (Dainu skapis 32210-0)*

Iepriekš aprakstītais, pēc autores domām, ir minimālā nepieciešamība lasītprasmes attīstībai pirmskolas izglītībā. Liela uzmanība ir jāpievērš pedagoģiskā procesa pilnveidošanai, latviešu tautas dzejas jaunradei. Mērķis ir palīdzēt bērniem daudz dziļāk izprast folkloras specifiku, dot nepieciešamo teorētisko un praktisko bāzi. Jāizvirza galvenās teorētiskās folkloras problēmas un jāizskata tikai tās, kurām ir tieša saikne ar pirmskolas izglītības metodiku, mutvārdu folkloras eksistences specifiku, folkloras izteiksmes iespējām, aptverot svarīgākos metodoloģiskos jautājumus, darbā ar pirmskolas vecuma bērniem (Kuzina, 2016).

Audzintātajiem jābūt ļoti zinošiem, kompetentiem, tiem:

1) jāzina: latviešu folkloras žanri, struktūra, atsevišķu mutisko tautas žanru ģenētiskās un funkcionālās īpatnības, jābūt priekšstatam par latviešu tautas dzejas radošuma esamību un vēsturiskās attīstības īpatnību, par mūsdienu līdzekļiem, kā bērniem iemācīt dzejas radošās darbības un to izmantošanu lasīšanas programmās pirmskolā;

2) mācēt: noteikt folkloras priekšmeta mērķus un uzdevumus, orientēties izziņas, mācību un zinātniskajā literatūrā par folkloru un to mācīšanas metodiku 5-6 gadus veciem bērniem;

3) prast: kompleksi analizēt tautas daiļliteratūru un patstāvīgi pilnveidot mācīšanas metodes bērniem lasītprasmes apgūšanā, praktiski jāprot sasaistīt folkloras teoriju ar praksi (Latviešu bērnu folklorā, 1973).

Latviešu folkloras specifika tiek uzskatīta par teorētisku un metodisku problēmu šādos jautājumos:

- latviešu tautas dzejas jaunrade (folklorā);
- jēdziena definīcija;
- folklorā un literatūrā; mākslas sistēma un folkloras mākslas esamības specifika (mainīgums, tradīcija, kolektivitāte, anonimitāte, sinkretizācija);
- folkloras vēsture un mūsdienu folkloras zinātne; latviešu folkloras žanru kompozīcija;
- folkloras valoda, pirmskolas bērnu uztveres īpatnības (Černova, 2003).

Piemēram, šāda tautasdziesma:

*Divas vien mēs māsiņas,
Abas viena lielumiņa;
Sakrīt dziesmas mums dziedot,
I valoda runajot. (Dainu skapis 317-3)*

Pirmskolas vecuma bērni būtu jāsāk iepazīstināt arī ar mutvārdu folkloras materiāliem – mītiem par šādām tēmām:

- mīts kā īpašs kultūras veids; maģiskas idejas par pasaules izcelsmi, pasaules radīšana pasaules mitoloģijā, mitopoētiskās telpas struktūrā, tās izvietojumā horizontāli un vertikāli;
- māja / ne māja, augšēja / apakšēja, debess / zeme, tuvumā / tālu u.tt. mitopoētiskā laika struktūrā: vasara / ziema, diena / nakts utt.;
- cilvēks mitopoētiskajā pasaulē: sociālās attiecības (pašu / ārzemnieks, vīrietis / sieviete, vecākais / jaunākais, senči / pēcnācēji);
- ētiskie standarti: atļaut/ aizliegt.

Iepazīstināšanai ar mitoloģiju jānotiek vienkārši, bērniem saprotamā valodā ar rotaļu palīdzību. Ar pasaules mitoloģijas izpēti un mitoloģisko rakstura veidiem bērni turpinātu iepazīties sākumskolā.

*Es brāļiem viena māsa,
Kā saulīte debesī;
Brāļi mani tā gaidīja,
Kā saulīti uzlecam. (Dainu skapis 26536-0)*

vai

*Sit' kociņu uz kociņa,
Lai iet diena vakarā,
Lai iet diena vakarā
Un mūžiņš vecumā. (Dainu skapis 34310-0)*

Rotaļnodarbībās var iekļaut arī jautājumus, kas skar latviešu tautas kultūru, kas veltīta mutiskās tautas mākslas darbu apgūšanas īpatnībām, pievienojot vizuālo mākslu. Turklāt bērnu vizuālā māksla ir unikāla māksla tādēļ, ka tā ir dabīga, katrā vecumā bērns iegūst pirmos priekšstatus par savas un citu tautu mākslu, kultūras mantojumu, veido dekoratīvus rakstus pēc parauga, pēc shēmas, pēc mutiskā apraksta (Kļaviņa, 2017).

Zinātnieki iesaka pievērst uzmanību latviešu tautas rituāla dzejai, kas nosaka visu oriģinālās dzejas radošo sistēmu: rituāli un rituāla dzeja, gadskārtas, karnevāli, ārpusnodarbību

aktivitātes, rituāli ģimenē, dzimšanas dienu rituāli, rituāli pirms gulētiešanas – pasaciņa, šūpuļdziesma utt. (Barovskis, 2015).

Bērni jāiepazīstina ar latviešu folkloras žanru dažādību: tautas mitoloģiskiem stāstiem un to stilizāciju, pasaules tēlu, pasaku žanriem: pasaka ir galvenais vēstītājfolkloras žanrs. Mūsdienās pazīstama literārā pasaka. Tas ir neliels prozas darbs, kam pamatā fantastiska rakstura izdoma. Te viss tīši radīts kā dzīvē neiespējams brīnums. Pasakās darbojas izdomātas būtnes. Cilvēkiem tiek piedēvētas pārdabiskas spējas (Latviešu bērnu folklorā, 1973).

Zirnīts labs, pupa laba,

Kaņepīte grēceniece:

Ta pasaka māmiņai

Tumšajai naksniņai. (Dainu skapis 2828-3)

Folklorā izšķir trīs galvenos pasaku žanrus: brīnumu pasakas, dzīvnieku pasakas un sadzīves pasakas. Literārajai pasakai ir arī filozofiskais žanrs.

Literārās pasakas atšķirībā no tautas pasakām sacerējuši konkrēti rakstnieki. Latviešu literatūrā populāras ir Kārļa Skalbes, Annas Sakses, Skaidrītes Kaldupes, Imanta Ziedoņa u.c. pasakas. (Letonika.lv)

Autore secina, ka bērnu lasītprasmi veicina arī tautas dziesmas un liriskās dziesmas, kas savienojamas ar rituālu, lirisko varoni, dziesmu iezīmēm, simbolismiem, metaforām, salīdzinājumiem. Tas viss bērniem jānāca rotaļu veidā, nepiespīti, nekādā gadījumā ar likumu palīdzību, ko iekalt no galvas. Akcents jāliek uz tautas vēsturiskām saknēm, godīgumu, taisnīgumu, jautrību, smiekliem utt.

Projam, projam,

Negoda ļaudis!

Še paliek gods,

Še goda ļaudis. (Dainu skapis 26131-0)

vai

Vecajam tētiņam

Spicu turnu cepurīte,

Memmiņai smieklī nāca,

Uz tētiņa raugoties. (Dainu skapis 33507-5)

Vērtējot šīs tautasdziesmas no lasītprasmes viedokļa, tajās pirmskolas izglītības vecuma bērniem ir jābūt zināmiem un saprotamiem vārdiem, arī priekšmetu pamazināmām formām (tētiņš,

memmīte), tautasdziesmās tipiski miksējas vieglāki un grūtāki vārdi, līdz ar to bērniem ir iespēja papalašināt savu vārdu krājumu. (Barovskis, 2015)

Bērnus var iepazīstināt arī ar tautas mutvārdu daiļradi. To iedala pēc izcelsmes (piemēram, igauņu folklorā, pilsētas folklorā) vai formas (piemēram, sakāmvārdi, nostāsti). Par folkloru mēdz dēvēt arī publicētus folkloras pierakstus. Folklorā kā tradicionālās kultūras izpausmes veids ir tautas svētku un festivālu sastāvdaļa un līdz ar to viens no faktoriem, kas veicina kultūras tūrisma. Pilsētas folklorā – teātrus, radošos pulciņus, anekdotes, bērnu radošo poēziju, ārpusbērnu dārza nodarbības u.c. (Kļaviņa, 2017)

Folklorā kā pētījuma objekts ietver izpēti par latviešu folkloras līdzekļiem un saistītām humanitārām disciplīnām. Literatūras kritika atklāj, kā folkloru izmantot bērnu lasīšanas sekmēšanas darbā. Folklorā ļauj atklāt tautas vēstures atspoguļojumu tajā, izpētīt folkloras tekstu kā folkloras dzejas jaunrades vēsturiskās attīstības rezultātu. Folklorā var analizēt tekstus no mūsdienu domāšanas līmeņa viedokļa, tie ļauj apgūt mutisko tautas mākslu ar filozofijas palīdzību. Mācīties folkloras tekstus var arī zīmju palīdzību (Latviešu bērnu folklorā, 1973).

Ļoti svarīga saistībā ar aprakstīto problēmu ir „Lasītprasmes mācīšanas metodikas vēsture un aktuālās problēmas pirmskolā”. Jāatzīmē sekojoši fakti. Mutiskā tautas māksla bērniem palīdz apgūt dzimto valodu, pievērš tai lielāku uzmanību. Mutiskai tautas mākslai jau lielāka uzmanība tika pievērsta 19. gs. attīstības sākumā. Šī māksla tiek iekļauta mācību materiālos un hrestomātijās. Notiek zinātnieku cīņa par materiālu atspoguļošanu dažādās disciplīnās, tai skaitā arī bērndarzos. Taču literatūras vēstures gaita, kas ļāva zinātniekiem izprast mutiskās tautas mākslas galveno žanru izcelsmi un mākslinieciskās īpašības, tika iekļautas tikai vidusskolu programmās (Kļaviņa, 2017).

Sākotnējās rotaļnodarbībās pirmskolas izglītības iestādēs, mutvārdu tautas māksla iekļūst arī mācību materiālos, bet tā izvietošana galvenokārt ir pakļauta sākotnējiem lasītprasmes uzdevumiem, bet ģenētiskie un salīdzinoši vēsturiskie jautājumi, kas attiecas uz diezgan objektīviem vecuma un pedagoģiskiem jautājumiem, netiek pieminēti, vairākās rokasgrāmatās ir atsevišķas metodes, kā strādāt ar dažādiem folkloras žanru tēliem un tās valodu. 19. gs. 60-70 gados mutiskā tautas māksla ir aktīva un zinātnieki uzskata, ka to iekļāva sākumskolas mācību materiālos, taču 19. gs. beigās un 20. gs. Sākumā ir neskaidra tā izmantošana kā mācību materiālu. Pirmskolas mācību iestādēs tika izmantotas pasakas lasītprasmes apguvei 5-6 gadus veciem bērniem. Šīs pasakas tika izdotas atsevišķi pasaku grāmatās (Kļaviņa, 2017).

Lai bērna lasīšanu padarītu interesantāku un dzīvīgāku, jācenšas izkļūt no mācību grāmatas sistēmas, izmantojot augstas kvalitātes māksliniecisko literatūru. Tomēr, lai izmantotu dzīvu neapstrādātu folkloras materiālu, pirmskolas izglītības iestādes tajā laikā vēl nebija gatavas, lai

gan šādas domas jau bija radušās tā laika metodiskajā literatūrā, bet vēl nenotika attīstība (Černova, 2003).

Profesionālās zināšanas, prasmes un iemaņas kursā par 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmi var tikt sekmīgi pielietotas un uzlabotas izvēles disciplīnā „Bērnu literatūra”. Autore secina, ka ir jāturpina iepazīties par bērnu mākslas literatūras fenomenu (folkloru un literatūru), ņemot vērā savstarpējās attiecības starp latviešu bērnu un cittautiešu bērnu literatūru.

Latviešu folkloras problēma ir saistīta ar šādām disciplīnām: subkultūras jēdzienu un bērniecības subkultūras īpatnībām; pirmskolas vecuma kultūras un tipoloģiskām iezīmēm; mākslas literatūras loma bērnu subkultūras veidošanā un funkcionēšanā; pieaugušo vieta bērnu subkultūrā un viņu loma bērnu iesaistīšanā mākslinieciskajā literatūrā; folkloras un literatūras kā divas bērnu mākslas literatūras daļas, mūsdienu bērnu folkloras specifika, mitopoētiskie avoti; bērnu folkloras kā tautas pedagoģijas elements un cilvēku uzskatu un pārliecību atspoguļojums; bērnu folkloras žanru sistēma; bērnu folkloru kā bērnu literatūras pamatu; kristiešu un pagāņu attiecība latviešu bērnu folklorā; kristietības principi latviešu sakāmvārdos, teicienos, mīklās; valsts svētkos, bērnu spēlēs (Deniškāne, 2015).

Papildus tam, kas veltīta bērnu grāmatai kā kultūras un vēsturiskajai parādībai un tās lomai pirmskolas vecuma bērna individuālā attīstībā, zinātnieki analizē atsevišķas bērnu grāmatas, kurās ir mutiski-poētiskie teksti. Tiek arī padziļināti folkloras tekstu funkcija pirmskolas bērniem.

Pēc autores domām pētnieciskā prakse tiek veikta, pamatojoties uz dažādu tipu un veidu izglītības iestādēm un pētniecības institūcijām, kuras var uzskatīt par eksperimentālām vietnēm pētījumos mutiskās folkloras lasīšanas metožu jomā. Šādiem eksperimentāliem pētījumiem tiek izstrādāta speciāla programma. Programmā jāiekļauj mūsdienīgas tehnoloģijas un lasīšanas sekmēšanas metodika.

Ļoti svarīgi ir izstrādāt lasīšanas metodiku 5-6 gadus veciem bērniem, savu kopīgo kultūras kompetenci folkloras jomā, jāspēj risināt izglītības un pētniecības uzdevumus, kas vēsti uz bērna lasītprasmes mācīšanu, izmantojot modernās tehnoloģijas, datu apstrādi, rezultātu analīzi. Latviešu folklorai jākļūst par tradicionālās tautas un mūsdienu bērnu subkultūras fenomenu kā mācību līdzekli literārās izglītības iegūšanai pirmskolas skolotājam. Kompetences prasības latviešu folkloras jomā nosaka mūsdienu bērnu neatliekamās vajadzības. Tikai papildus mācoties, skolotāji kļūst par konsultantu, organizatoru sociālās un pedagoģiskās profesionālās darbības latviešu folkloras jomā.

2. Pētījums par lasītprasmes attīstību 5-6 gadus veciem bērniem, izmantojot tautasdziesmas

2.1. Pētījuma organizācija un metožu raksturojums

Lai analizētu lasītprasmes attīstību 5-6 gadus veciem bērniem, izmantojot tautasdziesmas, darba autore veica pētījumu pirmsskolas izglītības iestādē, kur novēroja 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes attīstību. Pētījums tika veikts no 2017. gada oktobra līdz decembrim.

Lai izzinātu lasītprasmes sekmēšanas iespējas, izmantojot tautasdziesmas, praktiskajā daļā tiks risināti šādi uzdevumi:

- izvēlēta pētījuma bāze;
- vēroti un raksturoti bērni problēmas kontekstā.
- Veikts bērnu lasītprasmes raksturojums.

Pētījums notika 3 posmos:

1. Bērnu lasītprasmes konstatācija pētījuma sākumposmā, vidū un pētījuma beigās.
2. Pētījuma un iegūtās informācijas apkopošana.
3. Apkopotās informācijas analīze.

Lai veiktu pētījumu tika, izmantota empīriskā metode. Darba autore savā pētījumā izmantoja novērošanu, jo, kā norāda Dz. Albrehta (1998,32), tad “novērošana ir viena no visizplatītākajām pedagoģisko pētījumu metodēm, taču vienlaikus tā ir arī zināmā mērā sarežģīta. To plaši lieto pedagoģiskajā praksē. Tā palīdz pedagogam iepazīt savus audzēkņus tiešā uztveres ceļā dabiskos apstākļos. Bez novērošanas nevar iztikt neviens speciālists, lai kādā zinātnes jomā viņš darbotos. Novērošana ir universāls zinātnieka instruments. Vēroģums kā īpašība ir cilvēka pedagoģisko spēju rādītājs. Novērošana ir īpaši organizēta un plānota tieša notikumu uztveršana un reģistrēšana.”

Novērošanas metodi darba autore izvēlējās, jo ar tās palīdzību ir iespējams sekot bērna lasītprasmei pētījuma sākumā un tam, kā tā progresē vai regresē pētījuma gaitā.

Lai varētu konstatēt un analizēt bērnu lasītprasmes attīstību, darba autore izvirzīja kritērijus:

1. Pazīst visus iespiestos burtus;
2. Izrāda interesi par lasīšanu;
3. Saklausa skaņu secību vārdā un prot tās nosaukt;
4. Klausās, uztver, stāsta savu attieksmi pret lasīto;
5. Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.

Lai varētu analizēt bērnu lasītprasmes attīstību pēc izvirzītajiem kritērijiem, darba autore izstrādāja kritēriju rādītājus un vērtēšanas līmeņus (sk. 2. tabulu).

2. tabula. Kritēriji un vērtēšanas līmeņi lasītprasmes konstatēšanai

Kritēriji	Rādītāji	Vērtējuma līmeņi
Pazīst visus burtus	• Pazīst visus burtus	3
	• Dažus burtus nepazīst	2
	• Nepazīst burtus	1
Izrāda interesi par lasīšanu	• Izrāda interesi par lasīšanu	3
	• Dažreiz izrāda interesi par lasīšanu	2
	• Neizrāda interesi par lasīšanu	1
Saklausa skaņu secību, prot nosaukt tās.	• Vienmēr saklausa skaņu secību, prot nosaukt tās.	3
	• Dažreiz saklausa skaņu secību un prot tās nosaukt	2
	• Nesaklausa skaņu secību un nevar tās nosaukt	1
Klausās, uztver, pauž savu attieksmi pret lasīto.	• Vienmēr klausās, uztver, pauž savu attieksmi pret lasīto.	3
	• Dažreiz klausās, uztver, pauž savu attieksmi pret lasīto.	2
	• Neklausās, neuztver, nepauž savu attieksmi pret lasīto.	1
Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.	• Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.	3
	• Dažreiz saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.	2
	• Nesaprot lasīto, nespēj atbildēt uz jautājumiem.	1

Tika novēroti 18 bērni (desmit meitenes un astoņi zēni) pētāmajā vecumposmā pirmsskolas izglītības iestādē X. Visi bērni ir vecumā no 5 gadiem līdz 6 gadiem. Šie bērni pirmsskolas izglītības iestādē apmeklē jau vairākus gadus, tāpēc pie nodarbībām jau ir pieraduši. Bērnu lasītprasme ir dažādā līmenī. Darba autore veica pētāmo pirmsskolēnu raksturojumu.

Krista (5 gadi) - ļoti kārtīga meitene, ievēro visus skolotājas nosacījumus, labprāt komunicē ar pieaugušajiem un vienaudžiem, lasa gandrīz tekoši, ir vērojama interese par dažādām grāmatām.

Amanda (6 gadi) - diezgan kautrīga, taču pēc skolotājas uzaicinājuma iesaistās dažādās aktivitātēs. Runā diezgan klusu, dažas skaņas izrunā neskaidri, pazīst visus burtus.

Žanete (5 gadi) - ļoti komunikabla, labi lasa, tāpēc vienmēr cenšas iespraukties un izlasīt tekstu citu vietā, aktīvi piedalās skolotājas piedāvātajās aktivitātēs, izrāda interesi par dažādiem tekstiem.

Karīna (6 gadi) – ievēro visus skolotājas norādījumus, labprāt komunicē ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Lasa patstāvīgi, jo stāsta par grāmatām, kuras ir izlasījusi. Vārdu krājums bagāts, runa raita.

Madara (5 gadi) - diezgan agresīva. Ja vairākkārtīgi neizdodas izlasīt tekstu, tad sāk raudāt. Nepazīst dažus burtus, lasa ar grūtībām, taču grāmatas interesē, jo labprāt iesaistās sarunās par tām.

Helēna (5 gadi) - Atraktīva meitene, aizrautīgi dara to, kas viņai patīk, bet nelabprāt iesaistās aktivitātēs, kuras neinteresē. Vairāk komunicē ar vienaudžiem. Lasa nelabprāt. Uz jautājumiem par lasīto ne vienmēr var atbildēt.

Kristiāna (6 gadi) – vienmēr par visu savs viedoklis. Izteikti aktīva, ķildīga, uzskata sevi par grupas līderi, nepaklausīga. Bieži neizpilda skolotājas norādījumus. Taču pazīst visus burtus, labi saklausa skaņas. Aktīvi uzdevuma izpildē iesaistās tikai tad, ja tas šķiet interesants. Prot nosaukt vārdu ar attiecīgo skaņu, plašs vārdu krājums.

Katrīna (6 gadi) – pirmsskolas iestādi apmeklē jau 3 gadus, ir ļoti klusa un mierīga, daudz laika pavada zīmējot un krāsojot. Pazīst visus burtus, taču vērojamas grūtības ar šo burtu izunu. Par grāmatām izrāda interesi.

Adrija (5 gadi) – diezgan nepacietīga, bieži vien iesāk uzdevumus, taču tos nepabeidz, labi izrunā visas skaņas, daudz dzied, kā arī zina daudz pasaku, pazīst burtus, atpazīst skaņas un labi lasa, prot atbildēt uz jautājumiem, piemīt liela fantāzija.

Emīlija (5 gadi)- meitene grupiņā ir visjaunākā, ļoti bieži slimo, tāpēc pirmsskolas iestādes apmeklējumā vērojami bieži pārtraukumi. Emīlija savā lasītprasmē jūtas ļoti nedroši, jo bieži vien neatpazīst dažādus burtus. Ļoti maz runā, bieži nesaklausa skaņas, neizprot tekstu un nevar atbildēt uz jautājumiem par tekstu.

Raivo (5 gadi) – ļoti nopietns, zinošs, visus uzdevumus izpilda kārtīgi, lēni un rūpīgi. Vislabprātāk rotaļājas viens pats. Pazīst visus burtus, taču lasa ļoti lēni. Spēj izšķirt skaņas. Sarunā iesaistās tikai tad, ja uzdod jautājumus.

Ansis (5 gadi) - zēns slikti izrunā dažādus vārdus un neizšķir skaņas, tāpēc apmeklē logopēdu. Vislabāk pazīst tikai patskaņas, citu burtu atpazīšanā vērojamas grūtības. Pēc rakstura ļoti labsirdīgs un labprāt iesaistās dažādās aktivitātēs, taču interesi par grāmatām neizraisa.

Ričards (6 gadi) - draudzīgs, taču nav uzbāzīgs, ļoti apķērīgs. Patīk iesaistīties aktivitātēs, dziedāt, zīmēt, sportot. Vērojama padziļināta interese par grāmatām. Pazīst visus iespīestos burtus, zina lielāko daļu alfabēta no galvas. Spēj atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem. Saklausa vārda pirmo un pēdējo Apmeklē logopēdu, jo nespēj izrunāt pareizi atsevišķas skaņas. Ir ļoti bagāts vārdu krājums.

Elvis (6 gadi)- zēns ar savam vecumam plašām zināšanām. Pazīst visus iespīestos burtus. Saklausa skaņas vārda sākumā, vārda vidū un vārda beigās. Plašs vārdu krājums. Prot tekoši lasīt. Zina no galvas daudz tautasdziesmu, kā arī izrāda interesi par tām.

Emīls (5 gadi) – aktīvs, piemīt izteikta ritma izjūta, labprāt iesaistās sarunās gan ar vienaudžiem, gan arī ar pieaugušajiem. Ir grūtības atšķirt balsīgos un nebalsīgos līdzskaņus, tāpēc apmeklē logopēdu. Pazīst gandrīz visus burtus, spēj noteikt vārda sākuma un beigu skaņu.

Matīss (5 gadi) - zēns ir ļoti kautrīgs, nedrošs, ļoti maz runā, baidās kļūdīties, izrunājot vārdus, pazīst tikai dažus burtus, skaņas atpazīst epizodiski.

Ģirts (6 gadi)– vienmēr priecīgs, zinošs, pazīst visus iespīestos burtus, labi saklausa vārdos skaņas, labprātīgi piedalās rotaļās, interesē grāmatas. Labi lasa un izprot lasīto tekstu.

Edvarts (5 gadi) – diezgan nedrošs. Aktivitātēs iesaistās atkarībā no noskaņojuma. Burtus atpazīst slikti, taču izrāda interesi par lasīšanu. Var atbildēt uz jautājumiem par tekstu, ja kāds izlasa priekšā, apmeklē logopēdu.

Darba autore 3. tabulā apkopoja bērnu lasītprasmes rādītājus pētījuma sākumā.

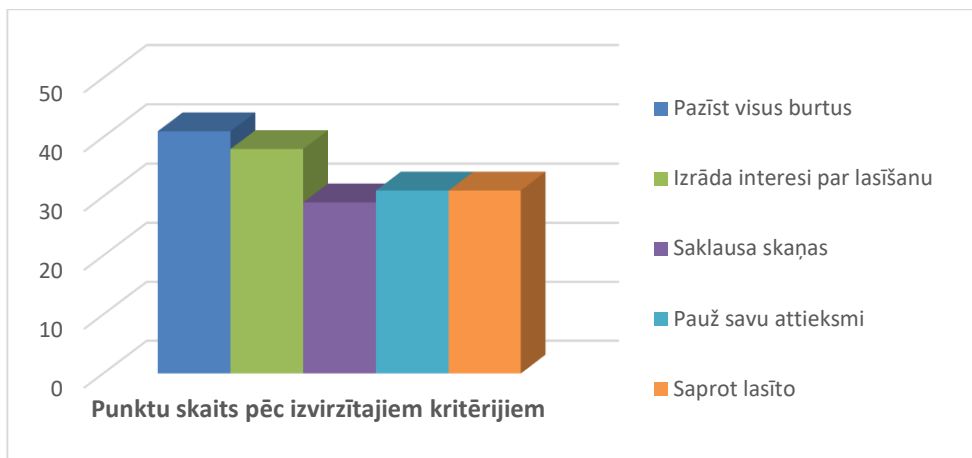
3.tabula. Bērnu raksturojums pētījuma sākumā – oktobrī

	Pazīst visus burtus	Izrāda interesi par lasīšanu	Saklausa skaņu secību, prot nosaukt tās.	Klausās, uztver, pauž savu attieksmi pret lasīto.	Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.	Kopā
Krista	3	3	3	2	2	13
Amanda	3	2	2	2	2	11
Žanete	3	2	2	2	2	11
Karīna	3	2	2	2	2	11
Madara	1	2	1	2	2	8
Helēna	2	1	1	2	1	7
Kristiāna	3	2	3	2	2	12
Katrīna	3	3	1	1	2	10
Adrija	3	2	2	2	3	12
Emīlija	1	1	1	1	1	5
Raivo	3	2	1	1	1	8
Ansis	1	1	1	1	1	5
Ričards	3	3	2	2	3	13
Elvis	2	3	1	2	1	9
Emīls	2	2	2	2	2	10

Matīss	1	1	1	1	1	5
Ģirts	3	3	2	3	2	13
Edvarts	1	3	1	1	1	5
Kopā	41	38	29	31	31	168

Šī tabula palīdzēja atspoguļot bērnu lasītprasmi pētījuma sākumā. Var secināt, ka bērnu lasītprasme pētījuma sākumposmā ir ļoti dažāda. Piemēram, piecu bērnu lasītprasme pēc izvirzītajiem kritērijiem vērtējama kā augsta, savukārt sešiem bērniem lasītprasme ir vērtējama ļoti zemā līmenī. Pārējo bērnu lasītprasme ir vidēja.

Nākamajā attēlā darba autore apkopojā pētāmās grupas lasītprasmes rādītājus pētījuma sākumā (sk.1. attēlu).

1.attēls. Pētāmās grupas lasītprasmes rādītāji pētījuma sākumā

Tātad var secināt, ka augstākie rādītāji ir tādos kritērijos kā burtu atpazīšana un interese par grāmatu lasīšanu. Visgrūtāk bērniem sokas ar skaņu atpazīšanu, kā arī ar izpratni par lasīto tekstu un savas attieksmes paušanu. Darba autore novēroja, ka daži bērni pazīst burtus un lasa, bet neuztver lasītā teksta jēgu un tāpēc nevar pastāstīt par izlasīto.

Lai veicinātu bērnu lasītprasmes attīstību, darba autore izstrādāja tautasdziesmu kopu, kura tika aprobēta pētījuma laikā.

2.2. Tautasdziesmu kopas izveide un metodikas skaidrojums

Jau pirmsskolā ir svarīgi nevis tikai veicināt tehniskas lasīšanas prasmes, bet attīstīt arī jēgpilnu lasīšanu, kur centrā ir bērna intereses un lasītprieks. Lasītprasmes apguve ir viens no skolēnu izglītošanas un attīstīšanas svarīgākajiem priekšnoteikumiem. Viena no mūsu tautas lielākajām un pamatīgākajām vērtībām ir tautasdziesma, tāpēc darba autore izveidoja tautasdziesmu kopu, kura tika izmantota 5-6 gadu vecu bērnu lasītprasmes attīstības veicināšanā, kā arī tika izstrādāti metodiski paņēmieni, kā šīs tautasdziesmas izmantot lasītprasmes attīstīšanas procesā (sk. pielikumu). Tautasdziesmu kopā iekļautās tautasdziesmas mērķtiecīgi tika izmantotas

visu pētījuma gaitu, lai veicinātu bērnu lasītprasmes attīstību. Veidojot tautasdziesmu kopu, vairāk tika akcentētas metodiskās iespējas, kā arī parādīts tautasdziesmu daudzveidīgums. Tautasdziesmas netika grupētas tematiski, bet gan izvēlētas pēc nejaušības principa. Balstoties uz darbā aprakstīto teoriju par tautasdziesmām, pētījumam tika izvēlētas dažādas tautasdziesmas, ar kuru palīdzību atvieglot bērniem lasītprasmes apguvi. Lai rosinātu bērnos interesi par tautasdziesmām, skolotājas tautasdziesmas izvēlējās ar noteiktu nolūku – pētījuma sākumā tika izmantotas tautasdziesmas, kas rakstītas trohajā, jo tās ir ritmiskākas, savukārt vēlāk bērniem piedāvājā lasīt arī daktilā rakstītas tautasdziesmas. Tā kā tautasdziesmas netika grupētas tematiski, bet izvēlētas pēc nejaušības principa, tika parādīts tautasdziesmu daudzveidīgums. Lai veicinātu bērnu interesi par tautasdziesmām, pirms to lasīšanas bērniem tika doti konkrēti uzdevumi, par kuriem skolotāja izstāstīja jau iepriekš:

- Sameklēt tautasdziesmās salīdzinājumus;
- Noteikt skaņas dažādiem vārdiem
- Trūkstošajās vietās ievietot garo vai īso patskani, divskani (burtu)
- Izšķirt divskaņus ie un ei
- Bērnu uzdevums ir no piedāvātajiem attēliem izvēlēties atbilstīgus tautasdziesmai, tos izgriezt, salīmēt sagrafētajās lapās un izkrāsot .
- Bērniem tiek dota iespēja kombinēt gan aplicēšanu, gan zīmēšanu, vizualizējot tautasdziesmu
- Pie tāfeles tiek piestiprināta liela formāta lapa, uz kuras ir uzrakstīta tautasdziesma un kuru kopīgi visi izlasa vairākas reizes. Tad tiek aizklāti daži vārdi un lasīta tautasdziesma, cenšoties atcerēties aizklātos vārdus. Ar katru nākamo reizi tiek aizsegts ar vien vairāk vārdu.
- Izvēlētā tautasdziesma ir uzrakstīta un sagriezta pa vārdiem, katrai tautasdziesmas rindai piemērojot citu krāsu. Šī metode ir labi piemērojama grupu darbam – katra grupa saliek vienu tautasdziesmas rindu, to sasiētot ar lentītēm
- Bērniem jālasa tautasdziesma un pretī jāpieliek atbilstoša ilustrācija.

.Lai veicinātu lasītprasmes attīstību dažādās grūtības pakāpēs, tika izmantotas dažādas darba formas – gan individuālais darbs, darbs pāros un darbs grupās. Skolotājas, sadalot bērnus darbam grupās, centās variēt – dažreiz grupā bija tikai bērni ar augstāku lasītprasmes līmeni, bet dažreiz bērni tika sadalīti jauktā secībā, ar nolūku, lai tie bērni, kuri lasa labāk, varētu pamācīt bērnus, kuriem lasītprasme nav tik attīstīta. Kā arī sākumā vairāk tika piedāvātas tautasdziesmas, kurās ir divzīlbu vārdi, lai varētu vieglāk izlasīt, bet pēc tam tautasdziesmas ar garākiem vārdiem.

Skolotājas bija izveidojušas kartītes ar tautasdziesmām, kas stāvēja visiem pieejamā vietā. Bērni drīkstēja pieiet jebkurā brīvā brīdī un palasīt. Darba autore novēroja, ka bērni šo izdevību

izmantoja un itin bieži paņēma kartītes, lai palasītu tautasdziesmas. Tādējādi, katrs bērns individuāli un atbilstoši savai lasītprasmes pakāpei veicināja savu lasītprasmes attīstību. Lasītprasmes attīstībai tautasdziesmas tika izmantotas dienas pirmajā pusē, kamēr bērni vēl nebija noguruši un varēja produktīvāk strādāt.

Pedagogam bērna lasītprasme jāatīsta tā, lai bērns gūtu gandarījumu. Tautasdziesma sniedz daudzveidīgas metodiskās iespējas vārdu krājuma bagātināšanai un lasītprasmes attīstības veicināšanai.

2.3 Pētījuma norise un datu apkopojums

Lai noskaidrotu, kā tautasdziesma veicina lasītprasmes attīstību, pētījuma gaitā bērniem sistemātiski tika piedāvāti metodiski darboties ar darba autores izstrādātajā tautasdziesmu kopā iekļautajām tautasdziesmām. Katru dienu bērni iepazinās un lasīja tautasdziesmas, izmantojot kādu no darba autores ieteiktajiem mācību paņēmieniem. Darba autore vēroja bērnus visu pētījuma laiku un izdarīja secinājumus.

Sākoties pētījumam, bija svarīgi izvērtēt bērnu sākotnējo lasītprasmes stāvokli, lai vēlāk varētu izvēlēties veiksmīgākus paņēmienus katram bērnam individuāli lasītprasmes apgušanas grūtību pārvarēšanā. Sistemātiski pielietojot tautasdziesmas lasītprasmes apguves veicināšanai, mainījās arī bērnu zināšanas un bagātinājās vārdu krājums, jo bērni apguva daudz sev nezināmu vārdu. Skolotāja ļoti rūpīgi strādāja pie tā, lai bērni paši izprastu lasīto tekstu – tas tika skaidrots, minēti piemēri no reālās dzīves un vizualizācijas. Pēc atkārtota novērojuma veikšanas darba autore secināja, ka bērnu lasītprasme pirmsskolas izglītības iestādē norit pozitīvi. Bērni ar lielāku interesi darbojas, spēja labāk skaidrot izlasīto (sk.4.tabulu).

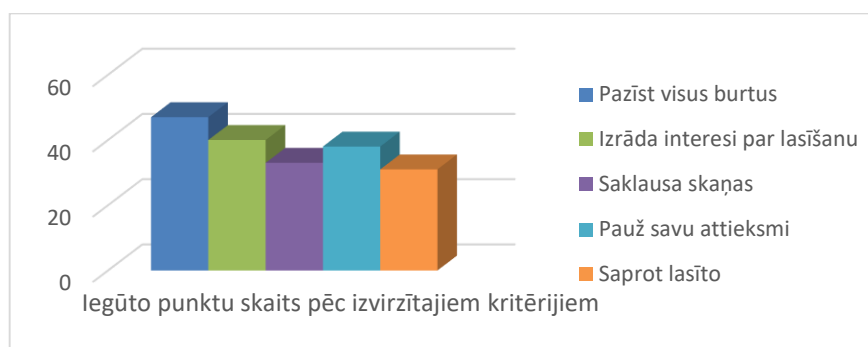
4.tabula. Bērnu raksturojums pētījuma vidū – novembrī

	Pazīst visus burtus	Izrāda interesi par lasīšanu	Saklusa skaņu secību, prot nosaukt tās.	Klausās, uzver, pauž savu attieksmi pret lasīto.	Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.	Kopā
Krista	3	3	3	2	2	13
Amanda	3	2	2	2	2	11
Žanete	3	2	3	2	2	12
Karīna	3	2	2	2	2	11
Madara	1	2	1	2	2	8
Helēna	2	2	2	2	1	9
Kristiāna	3	2	3	2	2	13
Katrīna	3	3	1	2	3	12
Adrija	3	2	2	3	3	13
Emīlija	2	1	1	2	1	7

Raivo	3	2	1	1	1	9
Ansis	2	2	1	2	2	11
Ričards	3	3	2	2	3	13
Elvis	3	3	2	2	2	12
Emīls	3	2	2	3	2	13
Matīss	2	1	1	2	1	7
Ģirts	3	3	2	3	2	13
Edvarts	2	3	2	2	1	10
Kopā	47	40	33	38	31	201

Šī tabula palīdzēja atspoguļot bērnu lasītprasmi pētījuma vidū. Var secināt, ka bērnu lasītprasme pētījuma vidū ir uzlabojusies. Visvairāk lasītprasme pēc izvirzītajiem kritērijiem ir uzlabojusies Katrīnai, Emīlijai, Ansim, Elvim, Matīsam un Edvartam. Šie ir tie bērni, kuriem sākotnējā fakta konstatācijā bija vērojami zemi rezultāti. Izvērtējot lasītprasmes rezultātus pētījuma vidū, darba autore secina, ka septiņu bērnu lasītprasme pēc izvirzītajiem kritērijiem vērtējama kā augsta, savukārt tikai trim bērniem lasītprasme ir vērtējama ļoti zemā līmenī. Pārējo bērnu lasītprasme ir vidēja.

Nākamajā attēlā darba autore apkopojā pētāmās grupas lasītprasmes rādītājus pētījuma vidū (sk.2. attēlu).

2.attēls. Pētāmās grupas lasītprasmes rādītāji pētījuma vidū

Tātad var secināt, ka joprojām augstākais rādītājs ir burtu atpazīšanā, savukārt ir paaugstinājušies bērnu lasītprasmes rādītāji tādos kritērijos kā interesē par lasīšanu augstākie rādītāji ir tādos kritērijos kā burtu atpazīšana un interese par grāmatu lasīšanu, rezultāti ir paaugstinājušies rādītājā- savas attieksmes paušana par izlasīto tekstu, taču joprojām zemākai rādītājs ir kritērijā skaņu saklausīšanā un izpratnē par lasīto tekstu.

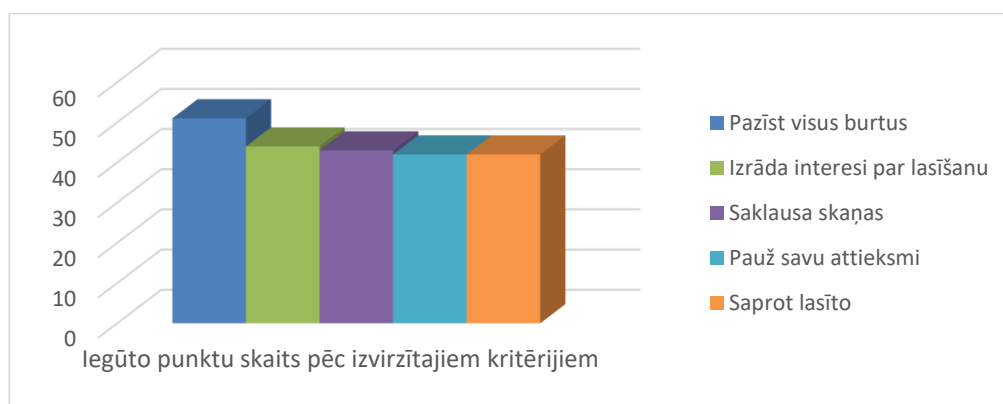
Arī turpmāk ar bērniem tika veikts sistemātisks darbs, lai attīstītu bērnu lasītprasmi. Paralēli darba autore izveidotajai tautasdziesmu kopai, skolotāja izvēlējās arī citas tautasdziesmas, tādējādi daudzveidojot piedāvāto uzdevumu klāstu. Decembra beigās darba autore apkopojā bērnu lasītprasmes rezultātus pēc izvēlētajiem kritērijiem. Rezultāti apkopoti 5. tabulā.

5.tabula. Bērnu raksturojums pētījuma beigās – decembrī

	Pazīst visus burtus	Izrāda interesi par lasīšanu	Saklausa skaņu secību, prot nosaukt tās.	Klausās, uztver, pauž savu attieksmi pret lasīto.	Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.	Kopā
Krista	3	3	3	2	3	14
Amanda	3	2	3	2	2	12
Žanete	3	3	3	2	3	14
Karīna	3	2	3	2	2	12
Madara	2	2	2	3	2	11
Helēna	3	2	2	2	2	11
Kristiāna	3	2	3	2	3	13
Katrīna	3	3	2	2	3	13
Adrija	3	2	3	3	3	14
Emīlija	2	3	2	2	2	11
Raivo	3	2	2	2	2	11
Ansis	3	2	1	3	2	12
Ričards	3	3	2	2	3	13
Elvis	3	3	3	3	2	14
Emīls	3	2	3	3	2	13
Matīss	3	2	2	2	2	11
Ģirts	3	3	3	3	2	14
Edvarts	2	3	1	2	2	11
Kopā	51	44	43	42	42	222

Analizējot iegūtos rezultātus, var secināt, ka visiem bērniem ir uzlabojušies lasītprasmes rādītāji, vienīgi Kristai un Ričardam, salīdzinot ar rezultātiem pētījuma vidū, rezultāti nav mainījušies. Bērni gandrīz pilnībā atpazīst burtus un prot lasīt īsus divzīlību, trīszīlību vārdus. Ir palielinājusies bērnu interese par lasīšanu, kā arī izpratne par lasāmo tekstu.

Ir vērojama izaugsme arī katrā no kritērijiem (sk. 3. attēlu)

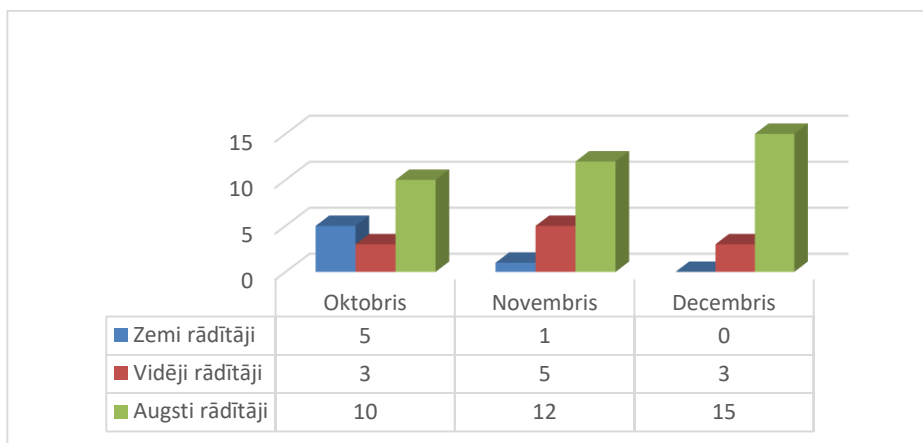

3.attēls. Pētāmās grupas lasītprasmes rādītāji pētījuma beigās

Tātad var secināt, ka pētījuma beigās lielākā daļa pazīst visus burtus un prot lasīt divzīlbu, trīs zīlbu vārdus, savukārt zemākie rādītāji joprojām tādos kritērijos kā savas attieksmes paušanā un izpratnē par lasīto. Taču lasītprasmes progress ir vērojams visos izvirzītajos kritērijos.

Tālāk darba autore analizēs bērnu lasītprasmes rādītāju progresu katrā no izvirzītajiem kritērijiem visa pētījuma laikā.

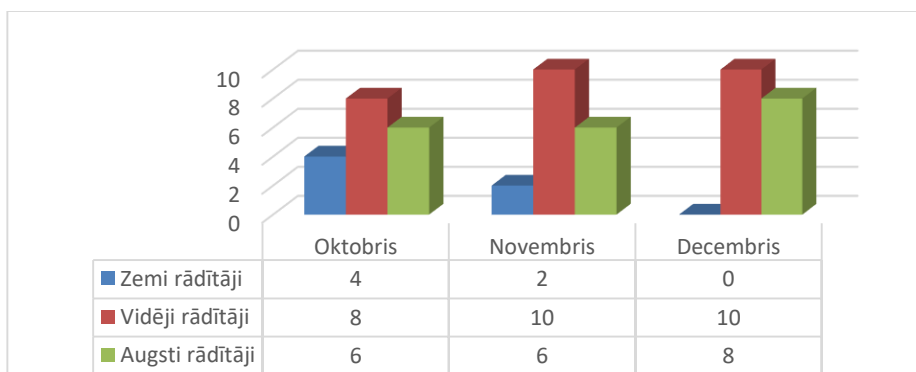
Pirmais izvirzītais kritērijs veiksmīgai lasītprasmes attīstībai bija burtu pazīšana, kas ir visas lasītprasmes pamatā (sk.4. attēlu)

4.attēls. Prasme atpazīt visus iespīestos burtus

Tātad var secināt, ka šajā lasītprasmes kritērijā ir vērojams ļoti straujš bērnu progress. Ja pētījuma sākumā pieci bērni neatpazīna burtus, tad pētījuma beigās šajā kritērijā zemu rādītāju vairs nevar konstatēt, jo gandrīz visiem bērniem ir augsti rādītāji. Tātad kopumā var secināt, ka pats lasīšanas pamats-burtu pazīšana-ir apgūts.

Darba autore pieņem, ka, iemācoties kaut nedaudz lasīt un iesaistoties interesantos skolotājas piedāvātos uzdevumos, tiek veicināta arī bērnu interese par grāmatām. Tāpēc kā nākamais kritērijs tika izvirzīts - interese par grāmatās. Tā analīze atspoguļota 5. attēlā.

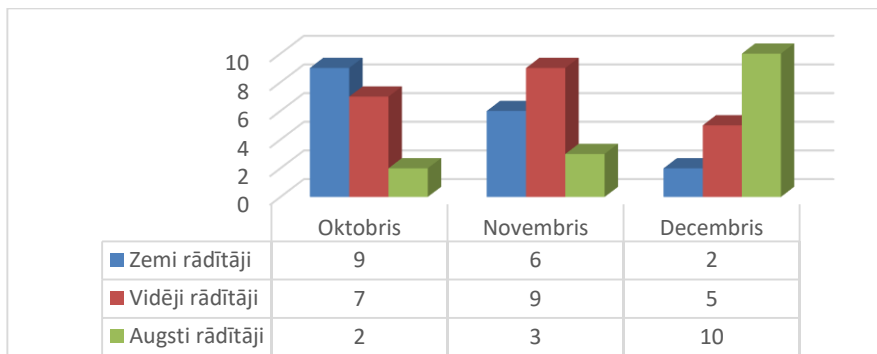

5.attēls. Bērnu interese par grāmatām

Pētījuma gaitā vērojams, ka bērnu interese par lasīšanu ir augusi, taču tā nav ļoti augsta, bet gan vairāk epizodiska. Pozitīvi vērtējams tas, ka interese tomēr nezamazinās, bet kaut pavisam

nedaudz ir augusi. Pētījuma beigās visiem bērniem ir parādījusies interese par lasīšanu, kaut dažiem tā ir pavisam epizodiska.

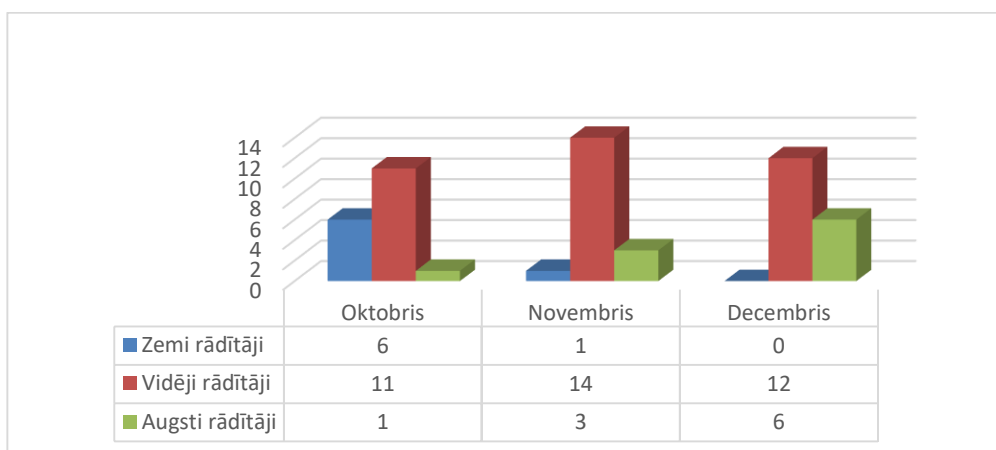
Pirmsskolas periodā ir ļoti nozīmīgi bērniem iemācīt atšķirt skaņas. Šī kompetence nepieciešama lasītprasmes un arī rakstītprasmes attīstībā. 6. Attēlā atspoguļota kritērija - saklausa skaņas, prot tās nosaukt-dinamika.

6.attēls. Prasme saklausīt un nosaukt skaņas

Jāsecina, ka šajā lasītprasmes kriērijā vērojams viens no lielākajiem progresa rādītājiem. Ja pētījuma sākumā bērni skaņas izšķīra salīdzinoši slikti, tad pētījuma otrajā pusē vērojams kāpums, jo zemi rādītāji ir vairs tikai diviem bērniem. Darba autore to skaidro ar to, ka novembra otrā pusē un decembra sākumā skolotājas izvēlējās tādas metodiskā darba formas, kur tautasdziesmās bijajāatpazīst skaņas, kas arī rezultējas ar to, ka bērniem šajā lasītprasmes kritērijā pētījuma beigās ir auguši rādītāji.

Ir ļoti svarīgi, vai bērns uztver tekstu un to izprot. 7. attēlā darba autore apkopoja rādītājus tam, kā bērns uztver, klausās tekstu un pauž savu attieksmi par lasīto tekstu.

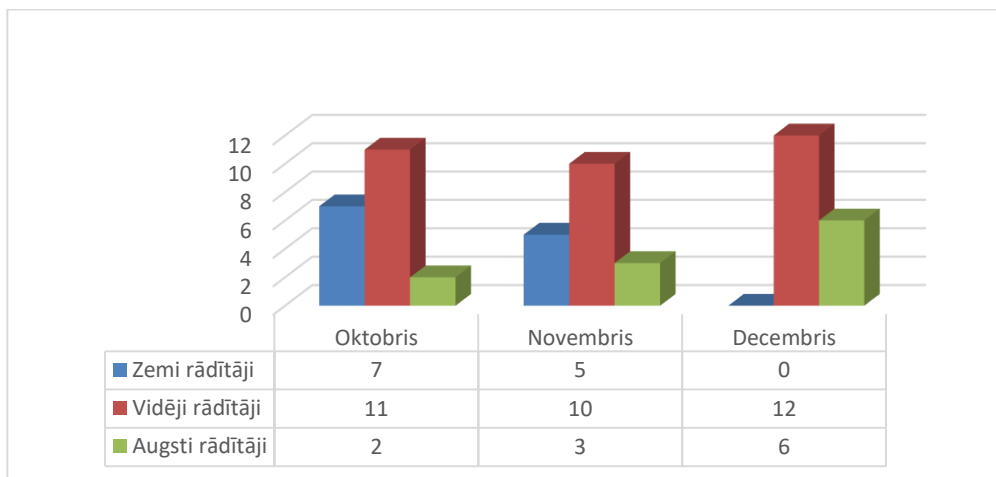

7.attēls. Attieksmes paušana par lasīto tekstu.

Var secināt, ka šajā kritērijā nav ļoti augsti rādītāji, bet izaugsme ir vērojama. Bērniem ir diezgan grūti veikt visas trīs operācijas – uztvert, klausīties un paust savu attieksmi. Visgrūtāk bija uztvert lasīto tekstu, jo sākotnēji mēģinot sadziedat skaņas vārda, to darot lēnā tempā, lasītais šķita nesaprotams. Taču, skolotājai mērķtiecīgi strādājot pie šīs prasmes un izvēloties dažādus

uzdevumus par tautasdziesmām, bērni sāka labāk uztver izlasīto, ieklausījās citos, kā arī pauda savas domas. Pat Raivo, kas sākotnēji neiesaistījās uzdevumos un gandrīz nemaz nerunāja, pētījuma beigās jau uztvēra paša lasīto un varēja iesaistīties sarunā. Darba autore uzskata, ka šis darbs vēl jāturpina, jo bērni ne vienmēr uztver lasīto, līdz ar to arī nespēj paust savas domas.

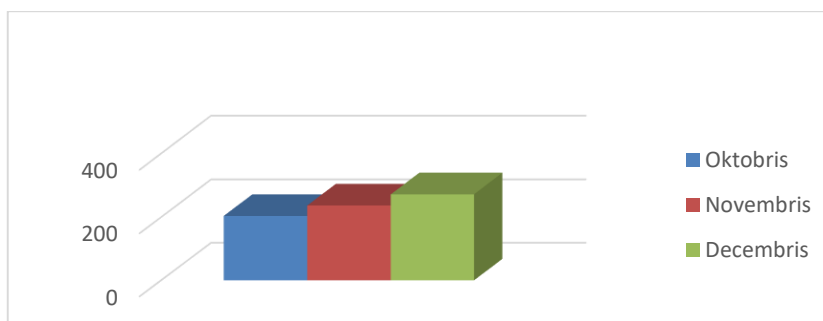
Ja bērns uztver lasīto tekstu, tad viņš var iesaistīties konstruktīvā sarunā un atbildēt uz jautājumiem. Rezultāti šim kritērijam ir atspoguļoti 8. attēlā.

8.attēls. Spēja atbildēt uz jautājumiem par izlasīto tekstu

Jāsecina, ka bērniem ir grūtības atbildēt uz jautājumiem par lasīto tekstu. Darba autore novēroja, ka sākotnēji bērni neizprata daudzus vārdus, kas minēti tautasdziesmās, tādējādi arī neuztvēra tautasdziesmas domu. Skolotāja ļoti mērķtiecīgi veica skaidrošanas darbu, kā arī radīja tādu emocionālo vidi, ka visiem gribējās iesaistīties sarunā. Pētījuma beigās šajā kritērijā bērniem vairs nebija zemi rādītāji, jo epizodiski to varēja veikt visi bērni. Skolotāja arī ļoti motivēja centties tos bērnus, kuriem tas padodas grūtāk. Taču prasme iesaistīties sarunā un adekvāti paust savu viedokli ir jāmācās nemitīgi.

Nākamajā 9. attēlā darba autore apkopojā lasītprasmes attīstības dinamiku (iekļaujot visus kritērijus) visu pētījuma laiku.

9.attēls. Lasītprasmes attīstības dinamika visu pētījuma laiku

Darba autore secina, ka visumā bērnu lasītprasmes attīstība bijusi veiksmīga, vērtējot atbilstīgi izvirzītajiem kritērijiem. Kā jau iepriekš secināts, lasītprasme joprojām ir uzlabojama un nav perfekta, taču visos kritērijos ir vērojama izaugsme. Tāpēc darba autore secina, ka

tautasdziesma kā lasītprasmes veicinātāja ir bijusi veiksmīga izvēle. Galvenais nosacījums-tās jāprot interesanti, daudzveidīgi un attīstības posmam atbilstoši pasniegt.

Autoresprāt, ir vairāki faktori, ka ietekmē lasītprasmes attīstīšanu pirmsskolas vecuma bērniem, izmantojot tautasdziesmas:

- pedagoga profesionalitāte;
- veiksmīga un bērniem atbilstošu tautasdziesmu izvēle;
- pedagogs kā personība.

Darba autore novēroja 5-6 gadus vecus bērnus bērnus, kuri jau lasa pietiekami skaidri, izprot arī lasītā jēgu, taču ir arī bērni, kuriem lasīšana sagādā grūtības. Jāsecina, ka šajā vecumposmā daudziem bērniem lasītprasme attīstās ļoti strauji, ja tā tiek mērķtiecīgi veicināta. Novērotie bērni labprāt iesaistījās skolotājas piedāvātajās lasītprasmes attīstības aktivitātēs, lasīja un darbojās ar tautasdziesmām.

Darba autore, apkopojot iegūtos rezultātus, secina, ka ir vērojams progress skolēnu lasītprasmes attīstībā, taču bērniem ir vēl jāstrādā, lai viņi prastu pareizi un ar izpratni lasīt tekstus. Lai bērns veiksmīgi varētu attīstīt lasītprasmi, ļoti nozīmīga ir pieaugušo līdzdalību. Lai attīstītu 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmi, pieaugušajam nepieciešams sekot, lai lasītprasmes apuve būtu regulāra, bet ne pārmērīgi ilga, radīt interesi par lasīšanu, kā arī pārrunāt satura izpratni. Darba autore uzskata, ka mērķtiecīgi izmantotā tautasdziesmu kopā ir veicinājusi bērnu lasītprasmes attīstību, tāpēc noteikti šāda veida uzdevumi ir jāveido vēl, lai varētu nostiprināt esošās zināšanas un vēl papildināt tās.

Secinājumi

Veicot kvalifikācijas darba pētījumu, autore izdarīja šādus secinājumus:

1. Pedagoģijas procesā ir ļoti nozīmīgi integrēt kultūras mantojumu, tāpēc, ka folklorā ir ietverta gadsimtiem iegūtā pieredze, gada cikla novērojumi un ļoti svarīgas atziņas, kuras saistās gan ar Latviju kā vietu, ar tās dabu un dzīvniekiem, gadalaikiem, cilvēku ieražām un vērtībām.
2. Tautasdziesmai ir ļoti liela nozīme pirmsskolas vecuma bērnu audzināšanā un attīstībā, jo tā izmantojama, kā domāšanas, morāles, patriotisma, estētiskās pašapziņas izglītošanas līdzeklis.
3. Tautasdziesmu pielietojums pedagoģiskā procesā ir ļoti plašs, izmantojot dažādas mācību metodes, tautasdziesmas var lietot gan spēlēs, gan rotaļnodarbībās, ar to palīdzību var izzināt pasauli un veicināt lasītprasmi.
4. Folkloras izmantošanai rotaļnodarbībās, lai bērni apgūtu lasīšanas prasmes, ir sava specifika: mutiski-poētiskie teksti darbojas didaktiski, nevis kā literāri un mākslinieciski materiāli, kā tas notiek literāro lasījumu stundās sākumskolā.
5. Tautasdziesmās ir jābūt zināmiem un saprotamiem vārdiem, arī priekšmetu pamazināmām formām (tētiņš, puķīte), tautasdziesmās tipiski miksējas vieglāki un grūtāki vārdi, līdz ar to bērniem ir iespēja papalašināt savu vārdu krājumu.
6. Ļoti svarīgi ir izstrādāt lasīšanas metodiku 5-6 gadus veciem bērniem, tajā iekļaujot folkloras materiālus.
7. Kompetences prasības latviešu folkloras jomā nosaka mūsdienu bērnu neatliekamās vajadzības.
8. Varam apgalvot, ka tikai papildus mācoties, skolotāji kļūst par konsultantu, palīgu pedagoģiskajā procesā.
9. Praktiskā pētījuma sākumā bija vērojams, ka bērnu augstākie lasītprasmes rādītāji ir tādos kritērijos kā burtu atpazīšana un interese par grāmatu lasīšanu. Visgrūtāk bērniem sokas ar skaņu atpazīšanu, kā arī ar izpratni par lasīto tekstu un savas attieksmes paušanu.
10. Darba autore novēroja, ka daži bērni pazīst burtus un lasa, bet neuztver lasītā teksta jēgu un tāpēc nevar pastāstīt par izlasīto.
11. Jau pirmsskolā ir svarīgi nevis tikai veicināt tehniskas lasīšanas prasmes, bet attīstīt arī jēgpilnu lasīšanu, kur centrā ir bērna intereses un lasītprieks.
12. Lasītprasmes apguve ir viens no skolēnu izglītošanas un attīstīšanas svarīgākajiem priekšnoteikumiem.
13. Pētījuma beigās jāsecina, ka bērnu lasītprasmes attīstība bijusi veiksmīga, vērtējot izvirzītos kritērijus. Taču lasītprasme joprojām ir uzlabojama un nav perfekta, bet visos kritērijos ir vērojama izaugsme.

14. Tāpēc darba autore secina, ka tautasdziesma kā lasītprasmes veicinātāja ir bijusi veiksmīga izvēle un galvenais nosacījums-tās jāprot interesanti, metodiski daudzveidīgi un attīstības posmam atbilstoši pasniegt.

15. Darba sākumā izvirzītā hipotēze - mērķtiecīgi, sistemātiski un, jēgpilni izmantojot tautasdziesmas, iespējams sekmēt 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmi-ir apstiprinājusies.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Albrehta, Dz. (1998). Pētīšanas metodes pedagoģijā. Rīga: Mācību grāmata
2. Barovskis, I. (2015). Htoniskā pasaule latviešu folklorā: laiks un telpa.
3. Buchan, D. (2015). The Ballad and the Folk (RLE Folklore) (Vol. 1). Routledge.
4. Champion-Vincent, V. (2017). Rumor Mills: The Social Impact of Rumor and Legend. Routledge.
5. Cohen, N. (2015). Folk music. Grove Music Online. Oxford Music Online.
6. Černova, E. (2003). Praktikums. Sērija: pirmsskolas sadarbības pedagoģijā. Rīga: Izglītības soli.
7. Dainu skapis. <http://www.dainuskapis.lv/>
8. Darian-Smith, K., & Nichols, D. (2017). 'How our forebears lived': the modern nation, its folklore and 'living' heritage in twentieth-century Australia. Australian Geographer, 1-19.
9. Deniškāne, G. (2015). Folkloras festivāla „Baltica” publiskā komunikācija Latvijā no 2006. līdz 2015. gadam.
10. Doncheva, J. (2016). Formation Of A Self-Identification With The Child Of Preschool Age Through The Bulgarian Children's Folklore Games. International Journal Scientific Papers. VOL 13.1, 397.
11. Dziesmas. http://www.dziesmas.lv/d/kakits_mans_zakits_mans/16513
12. Dzintere, D., Freiberga, I., Augstkalne, D. (2009). Bērna valoda jaunradē un rotaļās. Rīgā: RPIVA
13. Feinberg, J. G. (2014). Where there are no spectators: Loving authentic folklore in post-folkloric Slovakia. The University of Chicago.
14. Freiberga, I. (2006). Dzimtās valodas devalvācija un bērna attīstība pirmsskolas vecumā empīrisko vērojumu un teotētisko atziņu aspektā. Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā. III starpt. zin. konf. Zinātniskie raksti. Rīga: ULMA.
15. Geiger, J.F, Millis, K.K. (2004) Assessing the Impact of Reading Goals and Text Structures on Comprehension. Reading Psychology
16. Hansen, G. (2013). Through the Schoolhouse Door: Folklore, Community, Curriculum. Western Folklore, 72(1), 95.
17. Jankovska, J., & Prudņikova, I. (2015). Ģimenes un pirmsskolas sadarbības loma bērnu sagatavošanā skolai. The Family and Pre-school Collaboration Role for the Child's Preparation to School. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION, 106.
18. Kartomi, M. J., & Blum, S. (2014). Music = Cultures in Contact: Convergences and Collisions. Routledge.

19. Klara, K., Baktiyar, O., Sandygul, K., Raikhan, U., & Gulzhiyan, J. (2015). Ethnic Pedagogy as an Integrative, Developing Branch of Pedagogy. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(1 S1), 612.
20. Kļavinska, A. (2015). Etnonīmi latgaliešu folklorā: lingvistiskais aspekts.
21. Kļaviņa, I. (2017). Daiļliteratūra un folklorā vecākā pirmsskolas vecuma bērnu vārdu krājuma paplašināšanai.
22. Kuzina, V. (2015). Frazeoloģismi un to nozīme bērnu valodas bagātināšanā. *Sabiedrība, integrācija, izglītība. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola*, 104. - 114. lpp.
23. Kuzina, V. (2016). Bērnu valodas attīstību ietekmējošie faktori. In *Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II (Vol. 404, p. 415)*.
24. Kuzina, V. (2016). BĒRNU VALODAS ATTĪSTĪBU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI. In *Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II (Vol. 404, p. 415)*.
25. Larsen-Freeman, D., & Long, M. H. (2014). *An introduction to second language acquisition research*. Routledge.
26. *Latviešu bērnu folklorā, sastādījusi Vilma Greble, izdevniecība Zinātne, Rīga, 1973.*
27. Liang, L. A., & Galda, L. (2015). Reading text and image: Building skills for deep understanding. *Children's literature in the reading program: Engaging young readers in the 21st century*. Newark, DE: International Literacy Association, 83-84.
28. Markus, D.(2003). *Bērnu valoda: no pirmā kļiedziena līdz pasakai*. Rīga: Rasa ABC.
29. Mechling, J. (2015). Children's Folklore, Children's Brains. *New Directions in Folklore*, 4(2).
30. Mehri, M. G. (2017). The Role Of Folk Literature Traditions In The Formation Of The Structure Of Story. *MOBA I KYJIBTYPA*, 215.
31. Mieder, W. (2015). *Tradition and innovation in folk literature*. Routledge.
32. Mieder, W. (2015). *Tradition and innovation in folk literature*. Routledge.
33. Milnes, G. (2015). *Play of a Fiddle: Traditional Music, Dance, and Folklore in West Virginia*. University Press of Kentucky.
34. Mingazova, L., & Sulteev, R. (2014). Tatar and English Children's Folklore. *Western Folklore*, 73(4).
35. Painter, C. (2015). *Into the mother tongue*. Bloomsbury Publishing.
36. Priede, L., & Vigule, D. (2014). Pirmsskolēnu intelektuālo prasmju sekmēšana mākslas nodarbībās. Developing pre-schoolers intellectual skills with arts classes. In *Proceeding of the International Scientific Conference May 23th–24th (Vol. 1)*.
37. Pryor, A., & Bowman, P. (2016). Folklore and education: A Short history of a long endeavor. *Journal of American Folklore*, 129(514), 436-458.

38. PROZĀ, N. S. I. K. (2017). Filoloģija: Pētījumi, Aktualitātes Un Diskurss. Daugavpils Universitātes 59. Starptautiskās Zinātniskās Konferences.
39. Purinsh, J. (2016). Traditional music in latvian composers works.
40. Solovieva, T. Y. (2017). The techniques of familiarizing primary school children with small genres of folklore at school. *Modern Science*, (12), 43-46.
41. Stikute, E. (2015). Bērnu valoda Latvijā 21. gadsimtā. Rakstu krājums. (zinātniskās red. Anna Vulāne un Dace Markus), Rīga: Zinātne. 319 lpp. http://www.lza.lv/LZA_VestisA/69_3-4/8_Elita%20Stikute.pdf
42. Street, B. V. (2014). *Social literacies: Critical approaches to literacy in development, ethnography and education*. Routledge.
43. Ulicsni, V., Svanberg, I., & Molnár, Z. (2016). Folk knowledge of invertebrates in Central Europe-folk taxonomy, nomenclature, medicinal and other uses, folklore, and nature conservation. *Journal of ethnobiology and ethnomedicine*, 12(1), 47.
44. Widdowson, J. D. A. (2016). New Beginnings: Towards a National Folklore Survey. *Folklore*, 127(3), 257-269.
45. Wolf, S. A. (2014). *Interpreting literature with children*. Routledge.
46. Погодина, С. И. (2013). Образ куклы в латышских и русских традиционных фольклорных текстах: аспект ритуальных практик. Слово. ру: Балтийский акцент, (1).

Pielikums

Tautasdziesmu kopa lasītprasmes veicināšanai

Nr.p.k	Tautasdziesma	Pielietojuma metodiskās iespējas	Lasītprasmes kritēriji, kurus veicina tautasdziesma
1.	<p>Kā lācīši man zirdziņi, Kā ozoli arājiņi, Kā šūniņa man maizīte, Kā bitīte cepējiņa.</p> <p>Es meitiņa kā liepiņa, Kā sarkana roze ziedu; Puišiem kājas piekusušas, Man pakaļ staigājot.</p> <p>Es mātei viena meita Kā saulīte debesīs; Gaida tautas izaugot, Kā saulītes uzlecot.</p> <p>Mūsu meitas tā dziedāja Kā bitītes vīvināja. Gāja ceļu dziedādamas, Kā cielavas rakstīdamas</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sameklēt tautasdziesmās salīdzinājumus; • Noteikt skaņas dažādiem vārdiem 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pazīst visus iespiestos burtus; 2. Izrāda interesi par lasīšanu; 3. Saklausa skaņu secību vārdā un prot tās nosaukt; 4. Klausās, uztver, stāsta savu attieksmi pret lasīto;
2.	<p>P r p i v i ņ u p r i e d m , P i v s d z i e s m u n o d z i e d j u . M n p i e b i r p i l n s k u r p e s S u d r b i ņ l s i t ģ m .</p> <p>Zem laz ņ a s a t s ģ d o s , S k u s p u t n u s g a d d a m s . T e k e z t s p u k s t ģ d a m s , S e r m u l t s ņ a u k ā d a m s</p> <p>E j , t t i ņ , b a r o z i r g u s , D l i v c i , p i k u s u ņ i , D l i v c i , p i k u s u ņ i , T v u m a z u a u k l j o t .</p> <p>K s g l b t b l t d r , J n j r s d n t ņ ņ ?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Noteikt skaņas dažādiem vārdiem; • Trūkstošajās vietās ievietot garo vai īso patskani, divskani (burtu) • Izšķirt divskaņus ie un ei 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pazīst visus iespiestos burtus; 2. Izrāda interesi par lasīšanu; 3. Saklausa skaņu secību vārdā un prot tās nosaukt; 4. Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem

	<p>Kā s bārnāņam lābā mācā, Jā nā tās, mā mā lāņā?</p> <p>Dzā d', gailīti, vānu rāzi, Gana rāzes dzā dājuma; Sauc, māmiņa, vānu rāzi, Gana rāzes saukumiņa</p>		
3.	<p>Ezītīm, ezītīm Adatiņu kažociņš, Vēl pirkstiņu nepiedūru, Jau veļas kamolā.</p> <p>Lai bagāta, kas bagāta, Priede, egle – tā bagāta. Vai bij ziema vai vasara, Zaļi svārki mugurā.</p> <p>Lec, saulīte, rītā agri, Sildi meža virsotnītes: Bāliņam rokas sala, Ozoliņu stādinot.</p> <p>Es ar savu čaklumiņu Lepoties lepojos: Mirgot mirdz istabiņa, Zibēt zib rožu dārzs.</p>	<p>Tautasdziesma tiek kopīgi nolasīta un uzrakstīta uz tāfeles tautasdziesma. Bērnu uzdevums ir no piedāvātajiem attēliem izvēlēties atbilstīgus tautasdziesmai, tos izgriezt, salīmēt sagrafētajās lapās un izkrāsot .</p> <p>Bērniem tiek dota iespēja kombinēt gan aplicēšanu, gan zīmēšanu, vizualizējot izlasīto tautasdziesmu.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pazīst visus iespiestos burtus; 2. Izrāda interesi par lasīšanu; 3. Klausās, uztver, stāsta savu attieksmi pret lasīto; 4. Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem
4.	<p>Sen to Rīgu daudzinaja, Nu to Rīgu ieraudzīju: Visapkārt smilšu kalni, Pati Rīga ūdenī</p>	<p>Pie tāfeles tiek piestiprināta liela formāta lapa, uz kuras ir uzrakstīta tautasdziesma un kuru kopīgi visi izlasa vairākas reizes. Tad tiek aizklāti daži vārdi un lasīta tautasdziesma, cenšoties atcerēties aizklātos vārdus. Ar katru nākamo reizi tiek aizsegts jau vairāk vārdu.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pazīst visus iespiestos burtus; 2. Izrāda interesi par lasīšanu; 3. Saklusa skaņu secību vārdā un prot tās nosaukt; 4. Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.
5.	<p>Dzenīšam raibi svārki, Tam skrodera nevajag; Dzērvītei garas kājas, Tai tiltiņa nevajag</p>	<p>Izvēlētā tautasdziesma ir uzrakstīta un sagriezta pa vārdiem, katrai tautasdziesmas rindai piemērojot citu krāsu. Šī metode ir labi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pazīst visus iespiestos burtus; 2. Izrāda interesi par lasīšanu;

	Māci mani, māmuliņ, Visādā darbiņā: Govis slaukt, linus plūkt, Linu kreklus balināt.	piemērojama grupu darbam – katra grupa saliek vienu tautasdziesmas rindu, to sasienot ar lentītēm	3. Klausās, uztver, stāsta savu attieksmi pret lasīto; 4. Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.
6.	Silta, silta saulīte Istabas galā; Zaļa, zaļa zālīte Lieldienas rītā. Diža, diža tā niedrīte, Aug ezera maliņā; Diža, diža tā zivtiņa, Kura auga jūriņā.	Bērniem jālasa tautasdziesma un pretī jāpieliek atbilstoša ilustrācija.	1. Pazīst visus iespiestos burtus; 2. Izrāda interesi par lasīšanu; 3. Saklausa skaņu secību vārdā un prot tās nosaukt; 4. Klausās, uztver, stāsta savu attieksmi pret lasīto; 5. Saprot lasīto, spēj atbildēt uz jautājumiem.

GALVOJUMS

Es,

 apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

 (vārds, uzvārds)

 (paraksts)

Datums:

IZZIŅA PAR AIZSTAVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs / Maģistra darbs izstrādāts
(atbilstoši pasvītrot)

LU _____

(fakultāte)

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors _____

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs / Maģistra darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma

20__gada

sēdē, protokola

komisijas

Nr. _____

vērtējums _____

(vērtējums)

_____ (vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas priekšsēdētājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

_____ (paraksts)